

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 22 (2653)

Пятніца, 1 чэрвеня 1973 года

Цана 8 кап.

СЁННЯ—МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ А БАРОНЫ ДЗЯЦЕЙ

Фота Я. КОКТЫША.

НАМ ДАРОГІ УСЕ АДКРЫТЫ,
НАШ ПРАСТОР БЯСКОНЦЫ,
АПАВІТЫ
У АНСАМІТЫ
ДЫ ВЯСЕЛКАМІ УМЫТЫ,
РАЗАСЛАНЫ У СОНЦЫ...

Якуб КОЛАС.

НА ДЗЯРЖАЎНЫЯ ПРЭМІІ СССР

Апублікавана паведамленне Камітэта па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях СССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры пры Савеце Міністраў СССР.

Сярод кандыдатур на атрыманне Дзяржаўных прэміяў СССР 1973 года названы — А. Макаёнак (п'есы «Зацоканы апостал» і «Трыбунал»); калектыў стваральнікаў Мемарыяльнага ансамбля «Брэсцкая крэпасць-герой» на чале з кіраўніком работы скульптарам А. Кібальніковым; мастак М. Савіцкі за цыкл карцін «Герачіная Беларусь» («Партызанская мадонна», «Віцебская брама» і «У полі») і насценны роспіс «Айчынная вайна. 1944 год» у музеі Вялікай Айчынай вайны ў Мінску; мастацтвазнаўца У. Няфёд у групе аўтараў «Гісторыі савецкага драматычнага тэатра» ў шасці тэмах.

Камітэт запрашае прадстаўнікоў савецкай грамадскасці, органы друку, творчыя арганізацыі, установы культуры і навукова-даследчыя інстытуты прыняць удзел у абмеркаванні вылучаных на прэміі работ да 10 верасня г. г.

ТВОРЧЫ СЕМІНАР

У Мінску закончыўся трохдзённы семінар самадзейных кампазітараў рэспублікі, які штогод праводзіць Саюз кампазітараў БССР і Дом народнай творчасці. Для аматараў музыкі было наладжана праслухоўванне і абмеркаванне новых твораў з удзелам кампазітараў І. Кузняцова, К. Цесакова, А. Мдзівані.

Пэст Ул. Карызна раскажаў аб прынцыпе падбору тэксту для песень. Выкладчык Мінскага музычнага вучылішча А. Граф правёў заняткі па гарманізацыі.

Удзельнікі семінара мелі магчымасць паслухаць лепшыя творы самадзейных кампазітараў рэспублікі. Кампазітары-аматары падзяліліся сваімі творчымі планами.

На працягу навукова-тэарэтычнага года ў сістэме палітасветы на семінарскіх занятках у партарганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР скразной была тэма «XXIV з'езд КПСС аб фарміраванні новага чалавека і праблемах развіцця асобы».

Пісьменнікі-камуністы з вялікай цікавасцю паставіліся да вывучэння тэарэтычных праблем, якія маюць непасрэднае дачыненне да іх творчай работы. Для ўдзельнікаў семінара на працягу года быў прачытаны шэраг цікавых, змястоўных лекцый. Іх прачыталі доктар тэхнічных навук В. В. Несцяярэнка, кандыдат філасофскіх

ВУЧОБА ПІСЬМЕННІКАЎ-КАМУНІСТАЎ

наук А. І. Галаўнёў, доктар эканамічных навук М. І. Влудта, доктар філасофскіх навук Я. М. Бабосаў і іншыя.

На навукова-тэарэтычнай канферэнцыі, прысвечанай дакладу Л. І. Брэжнева «Аб п'яцідзесяцігоддзі Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік», з цікавым паведамленямі выступілі Г. Шыловіч, А. Шаўня, Т. Тарасова, М. Аляксееў.

Другая навукова-тэарэтычная канферэнцыя адбылася 29 мая на заключных занятках семінара. Праблемам духоўнага развіцця новага чалавека, пытанням навукова-тэхнічнага прагрэсу, уземаадносін чалавека з прыродным асяроддзем, ахове прыроды прысвяцілі свае выступленні А. Марціновіч, І. Чыгрынаў, І. Грамовіч, Л. Дайнека, А. Савелічаў, М. Аляксееў, Зм. Бяспалы.

Вынікі работы нашага семінара сведчаць аб тым, што пісьменнікі-камуністы сур'ёзна авалодваюць марксісцка-ленінскай тэорыяй.

Эдзі АГНЯЦВЕТ,
член партбюро
Саюза пісьменнікаў
Беларусі.

ВЫДАЎЦЫ З ЧЭХАСЛАВАКІІ

У Мінску па запрашэнню Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі два дні гасцілі выдаўцы з Чэхаславакіі — галоўны рэдактар «Народнага выдавецтва» Магда Гайкава і рэдактар Элена Вылчкава. Гасці азнаёміліся з выдатнасцамі сталіцы рэспублікі, пабылі на радзіме Янкі Купалы — у Вязынцы, цікавіліся навінкамі беларускай літаратуры.

Гасці былі прыняты ў Саюзе пісьменнікаў рэспублікі. На сустрэчы прысутнічалі М. Танк, І. Шамякін, І. Мележ, А. Грачанікаў, А. Кулакоўскі, А. Марціновіч, А. Зарыцкі, У. Караткевіч, М. Ткачоў, А. Кудравец, Л. Салавей, М. Гамолка, А. Гардзіцкі, намеснік старшыні таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі В. Чарняўская.

НАСУСТРАЧ ВЫБАРАМ

«17 чэрвеня — выбары ў Саветы», «Сардэчна запрашаем!» Плянаты і лозунгі з такімі словамі ўпрыгожваюць клубы, дамы культуры і бібліятэкі. Культурнаасветныя ўстановы рэспублікі праводзяць вялікую перадвыбарчую работу сярод насельніцтва.

Пасля працоўнага дня прыйшлі жыхары Дзяржынска ў свой раённы дом культуры на тэматычны вечар «Наш раён ад выбараў да выбараў». Перад выбаршчыкамі выступілі старшыня гарсавета, работнік райплана, дэпутаты абласнога Савета. Завяршыўся вечар канцэртам мастацкай самадзейнасці.

У гэтыя дні перад выбаршчыкамі Салігорскага раёна рэгулярна выступае 15 агітацыйна-мастацкіх брыгад, ва ўсіх клубах і бібліятэках раёна аформлены агітпункты, сталы даведак, выстаўкі літаратуры. У клубе саўгаса «Свабода», Харастоўскім і Пагосцкім сельскіх

клубах праведзены вечары «Наш сельскі Савет у дзевятай пяцігодцы», «Аб савецкай выбарчай сістэме», вечары маладых выбаршчыкаў. Актыўную перадвыбарчую работу праводзіць клуб раённага аддзела культуры. На яго базе створаны «Клуб выбаршчыкаў», які набываў у самых аддаленых кутках раёна.

У Канстанцінаўскім, Слабадскім, Косаўскім сельскіх клубах Мядзельскага раёна насустрач выбарам арганізаваны цыклы лекцый, аформлены выстаўкі: «Мясцовыя Саветы на сучасным этапе», «Для цябе, выбаршчык». Агітбрыгады і калектывы самадзейнасці падрыхтавалі спецыяльныя канцэртныя праграмы.

Культустановы Маладзечанскага, Пухавіцкага, Вілейскага раёнаў праводзяць тэматычныя вечары «Наша Савецкая ўлада», вусныя часопісы «Дзяржава — гэта мы»,

вечары маладых выбаршчыкаў, сустрэчы з дэпутатамі.

У прасторных і ўтульных залах Барысаўскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі вечарамі і ў выходныя дні заўсёды ажывулена. Тут арганізаваны выстаўкі «Рашонні XXIV з'езда КПСС — у дзеянні», «Саветы — улада народная», «Наш горад ад выбараў да выбараў», стэнды са свежымі газетамі і часопісамі, кнігамі і брашурамі, якія расказваюць аб перамозе ленінскай нацыянальнай палітыкі, аб ролі Саветаў у гаспадарчым і культурным будаўніцтве.

Цэнтрам масава-палітычнай работы на Лагойшчыне з'яўляецца Астрашыцкая сельская бібліятэка. Тут цікава і змястоўна прайшоў вусны часопіс «Мы ганарымся Айчынай свай». Члены савета бібліятэкі і актывісты выступілі перад выбаршчыкамі з аглядамі літаратуры аб савецкай выбарчай сістэме, аб статусе дэпутатаў Саветаў дэпутатаў працоўных.

М. РОЗУМ.

4 ЧЭРВЕНЯ ў Мінску адкрываецца Усесаюзны конкурс прафесійных выканаўцаў савецкай песні і вакальна-інструментальных ансамбляў, арганізаваны ЦК ВЛКСМ, Міністэрствам культуры СССР, Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў СССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню і праўленнем Саюза кампазітараў СССР.

У спаборніцтве прымуць удзел спявакі і вакальна-інструментальныя калектывы Азербайджана і Украіны, Казахстана і Латвіі, Малдавіі і Беларусі, Кіргізіі і Арменіі, Кабардзіна - Балкарыі і Паўночнай Асеціі, гарадоў Масквы і Ленінграда, Чэлябінска і Чыты, Свядлоўска і Раствова-на-Доне, Пензы і Саратава...

Член журы, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола, вядомы кампазітар Ігар Лучанок аказаў карэспандэнту «ЛіМа» Л. Крушынскай на пытанні аб маючым адбыцца аглядзе дасягненняў песеннага жанру.

— Ігар Міхайлавіч, вы — удзельнік фестывалю ў Сочи, Чэлябінску, Варшавы, Ізраіле. Скажыце, якія асаблівасці сёлетаўскага конкурсу ў Мінску?

— Я вельмі рады, што такое творчае спаборніцтва

адбываецца ў нашай сталіцы. Так, я ўжо не аднойчы быў у складзе журы на такіх конкурсах. Цяперашні адрозніваецца ад папярэдніх тым, што ўдзельнікі конкурсу — толькі прафесійныя выканаўцы. Чытачы «ЛіМа», мабыць, памятаюць, раней на фестывалю выступалі і самадзейныя спявакі. Падружце, упершыню ў такім конкурсе прымуць удзел вакальна-інструментальны ансамблі, якія карыстаюцца ў слухачоў вялікай папулярнасцю. Да нас у гасці прыедуць больш за трыста выканаўцаў. Сярод іх — заслужаная артыстка Мал-

На здымках — студэнтка Беларускай кансерваторыі Аскер Махмудаў, саліст Чэлябінскай абласной атры імя Я. Купалы Уладзімір Анісенка.

Вольга Цшына, саліст Паўночна-асяцінскай філармоніі Віктар Мамонаў, артыст Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Уладзімір Анісенка.

ІХ ГАЛАСЫ — ПАД МІНСКІМ НЕБАМ

даўскай ССР Марыя Кадрану, вядомы эстрадны спявак Палад Бюль Бюль аглы, вакальна-інструментальны ансамблі «Рэха Вільнюса» з Літвы, «Яла» з Узбекістана, «Калінка» з Ленінграда, жаночы вакальны кватэртэт са Свядлоўска «Ігарышкі», ансамбль «Добрыя моладцы» з Масквы...

Ад Беларусі выступаюць саліст Беларускай дзяржаўнай філармоніі Валерый Кучынскі, студэнтка нашай кансерваторыі Вольга Цшына, артыст акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Ва-

лерый Анісенка. Драматычны актёр Валерый Анісенка ўжо даволі сталы спявак — ён удзельнік Рэспубліканскага конкурсу палітычнай песні 1972 года і дыпламант Рэспубліканскага конкурсу савецкай песні 1973 года.

Прыме ўдзел у спаборніцтве і наш вядомы ансамбль «Песняры». У яго выкананні прагучыць песня Пахмутава на словы Далматова «У зямлі нашы карэні» і новая песня кіраўніка ансамбля Мулявіна на вершы Аркадзя Куляшова «Камсамольскі білет».

Усе канцэрты суправяджае эстрадна-сімфанічны аркестр Усесаюзнага тэлебачання і радыёвяшчання пад кіраўніцтвам народнага артыста РСФСР Юрыя Сіланцава.

Судзіямі на гэтым адказным творчым аглядзе будуць лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола, кампазітар Аляксандра Пахмутава, якія з'яўляюцца сталымі старшынёй журы на конкурсах савецкай песні, Эдуарт Хіль (на гэты раз ён — член журы фестывалю), пэст Мікалай Дабранраваў...

— Ваш удзел у конкурсе абмяжоўваецца толькі ролю члена журы?

— Не, і мне прыйдзецца здаваць экзамен. Адбудзецца ж яшчэ і конкурс песні, для якога я напісаў на словы Уладзіміра Фірэва песню «Мы крочым па зямлі».

— Якія мерапрыемствы намячаюцца па-за рамкі конкурсу?

— Кожны такі агляд праводзіцца ў горадзе, выдатныя гістарычныя мясціны якога вельмі цікавыя гасцей. У Мінску яны наведваюць буйней-

шыя прадпрыемствы, выступаюць перад рабочымі з канцэртамі, пазнаёмяцца з горадам і яго наваколлем. І, вядома, мы нажарым песнярам гераізму Курган Славы і Хатынь...

— А куды пралягуць шляхі пераможцаў конкурсу?

— Перамога ў такіх конкурсах, натуральна, павышае майстэрства выканаўцаў, адкрывае новыя магчымасці выступленняў перад больш шырокай аўдыторыяй. Сёлета год — асаблівы. Пераможцы конкурсу атрымаюць права на ўдзел у міжнародных спаборніцтвах на X Сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Берліне.

ЯК СВЕДЧЫЦЬ статыстыка, кожную хвіліну на зямлі нараджаецца да двухсот дзяцей. З іх сорок памірае на першым годзе жыцця. Медыцына для іх недаступная. З тых, каму ўдаецца выжыць да школьнага ўзросту, добрая палавіна не можа трапіць у школу...

Жахлівая статыстыка!
У «Дэкларацыі правоў дзіцяці», прынятай Генеральнай асамблей ААН у лістападзе 1959 года, сказана, што ўсе дзяржавы павінны ствараць для дзяцей добрыя ўмовы жыцця, вучыць іх і выхоўваць, што ўсе дзеці павінны быць шчаслівымі. На жаль, словы дэкларацыі пакуль што далёка не ўсюды даходзяць да тых, каму адрасаваныя.

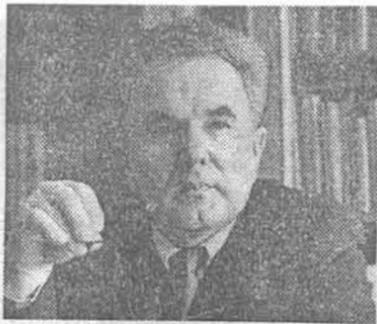
Дзеці імкнуцца да сонца, да святла, хочуць жыць пад мірным небам, дружна і між сабою, і са сваімі аднагодкамі з іншых краін. Нельга без хвалявання чытаць пісьмы дзяцей капіталістычных краін, якія пабывалі ў п'янерскім лагерах пад Мінскам.

«Вельмі сумую без сваіх сяброў. Як добра было нам у лагерах. Баліць сэрца, і зноў хочацца плакаць, калі ўспамінаю развітанне на Мінскім вакзале. Не забывайце пра мяне. Мы яшчэ абавязкова сустрэнемся».

Гэта — пісьмо дзіцячынкі Жаклін Дзюкло з Бельгіі. На яе радзіме няма для дзяцей працоўных такіх цудоўных лагераў, як у нас, няма такіх зычлівых сяброў.

Дзіцячая літаратура... Яна даўно ўжо стала літаратурай паўнапраўнай, сведчаннем узроўню культуры таго ці іншага народа. Ёй аддаецца важная роля ў выхаванні падрастаючага пакалення. Але ёсць яшчэ нямала мясцін на зямлі, дзе маладое пакаленне з так званых ніжэйшых пластоў грамадства не бачыць, не чытае кнігі. І гэта адна з праблем, якой займаецца Міжнародны савет па дзіцячай і юнацкай літаратуры.

Міжнародны дзень дзіцячай кнігі, які штогод праводзіцца 2 сакавіка, у гадавіну з дня нараджэння Андэрсена, сёлета праходзіў пад дэвізам: «Кнігу — усім дзецям свету!» У пасланні, прысвечаным гэтаму дню, вядомы чэшскі дзіцячы пісьменнік Багуміл Ржыга пісаў: «Мы не павінны маўчаць, ведаючы, што на свеце ёсць

Алесь ЯКИМОВІЧ

Выступленні на гэтай сустрэчы былі дзелавымі і цікавымі. У пісьменніку буржуазных краін адчувалася яўная трывога за становішча дзіцячай літаратуры ў іх краінах. Яны ўсё пільней прыглядаюцца да вопыту пісьменнікаў Саветскай краіны, дзе кожны дзень выдаецца мільён кніг для дзяцей, дзе на рускую мову перакладаюцца дзіцячыя кнігі з 76 моў народаў СССР і замежных краін.

Не тое мы бачым у буржуазных краінах. А пытанне, праведзенае нядаўна ў Бруселі і іншых гарадах Бельгіі, паказала, што з кожных трох бельгіяў адзін ніколі не куп-

што кнігі для дзяцей у іх выдаюць людзі, якія думаюць толькі аб нажыве. У выніку — нізкапробная халтура атручвае свядомасць японскіх дзяцей і моладзі. Прамова прагучала, як абвінавачванне дзяржаўнаму ладу, публіцыстаму на сацыяльнай несправядлівасці. Праўда, турэцкі паэт Фызыл Хюсюн Даларджа тлумачыў гэтую несправядлівасць дрэнным выхаваннем багатых людзей. Калі б іх, сказаў ён, добра выхавалі ў дзяцінстве, яны б не крыўдзілі сваіх рабочых, дзіліліся б з імі пабрацку. Але ў канцы сваёй прамовы ён прачытаў некалькі кароткіх вершаў і ў адным з іх выказаў слушную думку, што пчаду хваляць не за тое, што яна сама корміцца мёдам, а што збірае яго для ўсяго свайго вулля.

Мне выпай гонар выступаць ад імя нашай дэлегацыі. Я каратка раскажаў, што мы ў сваёй рэспубліцы ствараем не толькі новыя арыгінальныя кнігі для дзяцей, а і ўзбагачаем сваю дзіцячую літаратуру перакладамі з іншых моў. Інтэрнацыяналізатэма, тэма дружбы народаў — характэрныя для нашай літаратуры, пачынаючы з першых твораў Янкі Маўра. Расказаў я і пра кнігу, напісаную самімі дзецьмі, — «Ніколі не забудзем».

Удзельнікі сустрэчы прынялі заклік да пісьменнікаў свету, у якім, між іншым, сказана:

«Дзецям патрэбны кнігі, якія вядуць іх да высякародных мар, да светлых мэт...»

Дзецям патрэбны кнігі, якія азраюць іх вераю ў сябе, вераю ў людзей, у пераможную сілу працы і справядлівасці!

Калі сённяшнія дзеці вырастуць сябрамі, заўтрашні свет будзе пазбаўлены ад канфліктаў і войнаў. Няхай жа літаратура выхоўвае сваіх юных чытачоў барацьбітамі за мір, няхай акупае іх у чыстую атмасферу дружбы і братэрства народаў».

Такія вялікія і высакародныя задачы паставілі ўдзельнікі сустрэчы.

Міжнародны дзень абароны дзяцей яшчэ раз голасна напамінь пісьменнікам свету і ўсім людзям добрай волі пра іх пачасны абавязак перад будучыняй чалавецтва.

ДЗЕЦІ ПАВІННЫ БЫЦЬ ШЧАСЛІВЫМІ

яшчэ дзеці, якія маюць патрэбу ў добрых кнігах. Мы не маем права супакойвацца да таго часу, пакуль не зробім усё для таго, каб яны атрымалі такія кнігі».

Міжнародны савет па дзіцячай і юнацкай літаратуры створаны каля 20-ці гадоў назад. Ініцыятарам яго стварэння была нямецкая журналістка Пела Лепман. Дзесяць гадоў яна працыла ў эміграцыі, ратуючыся ад гітлераўскіх катаў. У 1949 годзе Лепман арганізавала ў Мюнхене Міжнародную юнацкую бібліятэку, а ў 1953 годзе — Міжнародны савет па дзіцячай і юнацкай літаратуры. Вядома, зрабіла ўсё гэта яна не адна. У яе былі добрыя памочнікі і з іншых краін. У Статуте арганізацыі вызначаны яе мэты: аб'ядноўваць намаганні ўсіх краін для выхавання моладзі з дапамогаю кніг.

Савет праводзіць розныя мерапрыемствы, і адно з іх — міжнародныя сустрэчы дзіцячых пісьменнікаў для абмеркавання агульных праблем дзіцячай літаратуры. Апошняя такая сустрэчка адбылася па ініцыятыве Саюза пісьменнікаў СССР у Маскве ў канцы сакавіка.

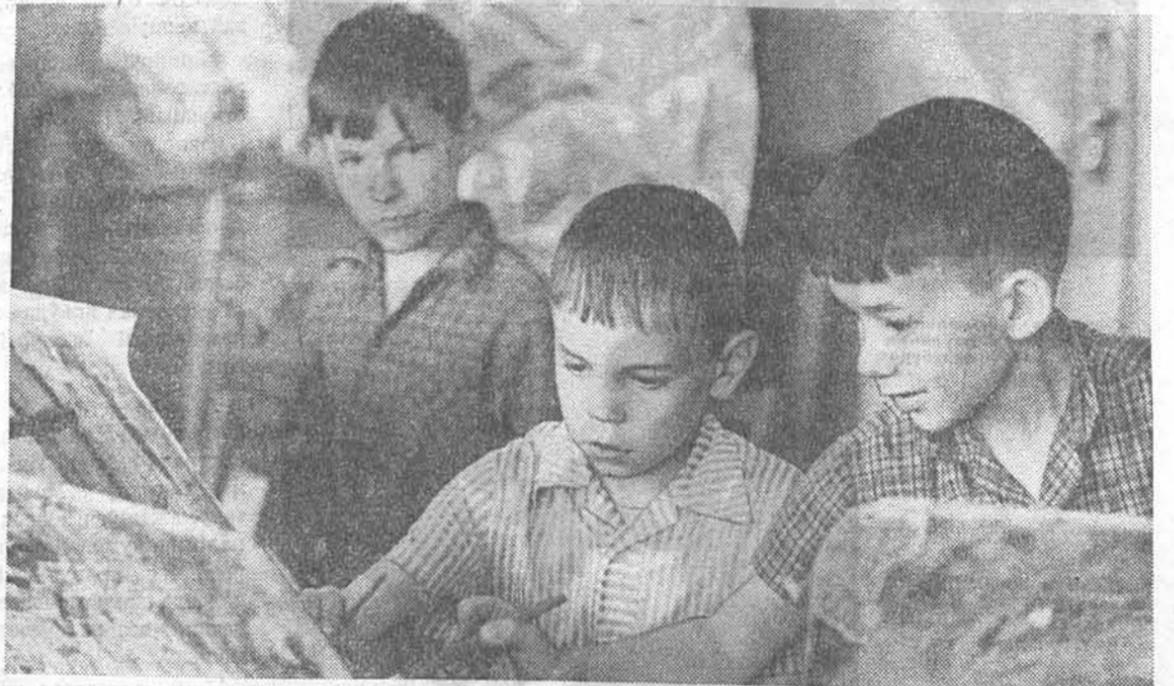
ляў кніг, а 52 працэнты не пераступалі парога бібліятэкі. І гэта ў высокаразвітай буржуазнай краіне!

А вось анкетныя звесткі аб чытачах аднаго з раёнаў нашага Мінска. Да 50 кніг (без падручнікаў) у асабістай бібліятэцы маюць 43 працэнты апытаных сем'яў, да 100 кніг — 18,6 працэнта, больш 100—10,6 працэнта, больш 200—6,4 працэнта. Пры гэтым мастацкая літаратура ў асабістых бібліятэках мінчан складае 73,5 працэнта. Да паслуг нашых чытачоў багатыя школьныя, заводскія, раённыя, абласныя бібліятэкі. Усе апытаныя адзначаюць вялікае значэнне кнігі ў іх жыцці. «Чытаю я вельмі многа, — адказвае на пытанне анкетны малады рабочы Ляхновіч. — Перачытаў усю заводскую бібліятэку. Забўў сваю, хатнюю. Нават не магу сабе ўявіць сваё жыццё без кнігі!»

Некаторыя буржуазныя пісьменнікі, хоць і рабілі агаворкі, што палітыкай яны не цікавяцца, намалявалі праўдзівую карціну з выданнем дзіцячай літаратуры ў іх краінах. Так было, напрыклад, з прадстаўнікамі Японіі і Турцыі. Першы з іх, пісьменнік і выдавец Каміяма, раскажаў,

КРОКІ Ў КРАІНУ ХАРАСТВА

Фотарэпартаж Ул. Крука з дзіцячай студыі выяўленчага мастацтва Палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната (кіраўнік студыі В. Сумарай).

«Будоўля». Андрэй Коневу, 13 гадоў.

ПАЛЕССЕ, МАЗЫРШЧЫНА...
Яшчэ нядаўна гэты край, багаты лясамі і рэкамі, вядомы быў, галоўным чынам, славаю хлеба-робаў. І горад-прыгажун над Прыпяццю, цудоўны Мазыр, прыцягваў да сябе ўвагу нешматлікімі прамысловымі прадпрыемствамі, буйным рачным портам.

Але сёння слава Мазыра як важнага індустрыяльнага цэнтра пайшла далёка за межы рэспублікі... Тут, ля вёскі Кустаўніца, узводзіцца адзін з буйнейшых у краіне нафтаперапрацоўчых заводаў. А хутка ў гэтых жа месцах, ля вёскі Раеўскія, дзе знойдзены вялікія запасы солі, вырасце і солеварачны завод... Разбуджана беларускае Палессе будоўлямі! Кажучы словамі вядомага паэта— «На Палессі гоман, гоман...»

І няма нічога дзіўнага, што сюды, у Мазыр, едуць сёння і журналісты, і пісьменнікі, каб засведчыць у сваіх нарысах, апавяданнях і вершах вялікае ператварэнне Палескага краю, расказаць пра залатыя рукі тых, хто ўдзельнічае ў абнаўленні яго.

Менавіта з такой мэтай 17 мая выехала на Мазыршчыну група пісьменнікаў рэспублікі.

Незвычайна радасна, цёпла сустрэлі ў той жа дзень мазыране пісьменнікаў на гарадской плошчы імя У. І. Леніна, сардэчна пажыраўшы ім плёну ў творчай працы. І знаходжанне ў Мазыры сапраўды было карысным, багатым уражаннямі. Наўрад ці можна пералічыць усе гутаркі. Застаюцца ў памяці сустрэчы з чытачамі ў цэнтральнай гарадской бібліятэцы і гарадскім палацы культуры, у гаркоме партыі з першым сакратаром Апатолем Аляксандравічам Малафеевым, з упраўляючым будаўніча-мантажнага трэста № 6 «Мазырнафтахімбуд» Мікалаем Хвёдаравічам Майдановічам і дырэктарам прадпрыемства Міхаілам Іванавічам Пятровым. Яны вельмі цікава расказалі аб перспектывах будаўніцтва, аб тым, што ўжо зроблена, што трэба будзе зрабіць па пуску галоўных аб'ектаў нафтаперапрацоўчага завода і ЦЭЦ, што ў пачатку наступнага года ўводзіцца ў строй адна з устаноў на пярвочнай апрацоўцы нафты і завод дасць сваю першую прадукцыю. А прадукцыя — высокаякасны бензін, дызельнае паліва, мазут, бітум...

Але, бяспрэчна, самыя цікавыя

Паэт Б. Спрычан чытае свае вершы будаўнікам нафтагіганта.

НА ПАЛЕСКАЙ ЗЯМЛІ

сустрэчы адбыліся ў пісьменнікаў на будаўнічай пляцоўцы будучага завода — з рабочымі брыгад Чапурнына і Дзмітрыені, Малюкова і Фралова, Баглая і Філанчука, Дзергачова і іншых.

...Майдановіч і інжынер Мікалай Рыгоравіч Смірноў (вельмі вопытны спецыяліст, які нядаўна вярнуўся з Турцыі, дзе будаваў такое ж прадпрыемства) вядуць гасцей па будаўнічай пляцоўцы. А яе, пляцоўку, не вельмі проста абысці — дзвесце гектараў займае. Прыходзіцца карыстацца і транспартам, каб трапіць з участка на ўчастак. І цяжка паверыць, што яшчэ нядаўна тут было балота, хмызы. Новы малюнак радуе вока, незвычайна хвалюе сэрца, захоплівае ўяўленне — там пазірае ў неба магутны комін электрастанцыі, там урос у зямлю вялікі жалезны пастамент пад тэхнічнае абсталяванне, а крышку далей, ля чыгунікі (якой таксама не было!), чарнеюць, нібы грыбы, рэзервуары для нафты...

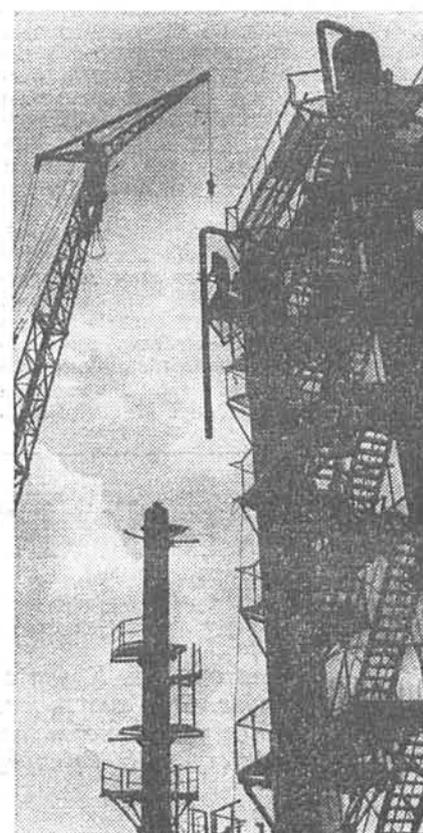
У асноўным на будаўніцтве мо-

ладзь, камсамольцы. Іх, жыццярдавых, сустрэнеш усюды... Нехта ўжо адслужыў у арміі, і ў яго за плячыма адна — дзве, а то і тры будоўлі, нехта толькі-толькі закончыў школу і вельмі ганарыцца тым, што прымае ўдзел у будаўніцтве нафтаперапрацоўчага. Але для ўсіх іх характэрна бадай што адно: захопленне працай... Пазіраеш у сур'ёзныя, разумныя вочы юнака і чытаеш у іх вялікую адказнасць за справы роднай будоўлі. І што яшчэ цудоўна, сімвалічна, — узводзяць гігант хіміі прадстаўнікі розных рэспублік — рускія, украінцы, беларусы, азербайджанцы... З Казахстана родам брыгадзёр брыгады слесараў-мантажнікаў Уладзімір Чапурын. З ім гутараць Ніл Плевіч, Іван Чыгрынаў, Леанід Прокша. Цікавацца яго жыццём, бытам, сям'ёй. Аказваецца, Уладзімір будаваў ужо такія заводы і пад Ленінградам, і ў Яраслаўлі, і ў Пярмі. Добра ідуць справы ў яго і ў Мазыры. Задаволены. Брыгада з дзевяці чалавек заваявала пачэснае званне камуністычнай. Ну, а сам ён тут з 1967 года — з кацельнай яшчэ пачынаў... Цяпер вось і сям'я тут. А ці ёсць у брыгадзе тутэйшыя. Ёсць. Напрыклад, Павел Картынік. З Міхалак. Падыходзіць да пісьменнікаў Павел: тлумачыць, што пакуль ён яшчэ студэнт Чалябінскага вучэбнага камбіната, пакуль на прантыцы, але вось-вось закончыць вучобу, атрымае спецыяльнасць слесара-трубаправодчыка высокага ціску і стане паўнапраўным членам брыгады. Безумоўна, у Паўла яшчэ няма будоўляў наперадзе, але гэтую, самую першую і самую родную, мазырскую, ён заўсёды будзе прыгадваць з асаблівай цеплынёй.

Манціруецца каркас пад тэхнічнае абсталяванне. 1500 тон металаканструкцый! Што ж, гэта ўражвае. І нават не верыцца, што мантаж робяць вось гэтыя маладыя хлопцы, як рабочыя брыгады ўкраінца Тома Дзергачова. Але менавіта за працоўныя поспехі ў сацыялістычным спорце на прыз абласной газеты «Гомельская праўда» членаў брыгады прэм'явалі экскурсію ў гераічны Брэст...

А побач — працуе брыгада бетончыкаў 22-х гадовага ўральца Аляксандра Фралова. Ён адслужыў у арміі, прыехаў у Мазыр, атрымаў кватэру, ажаніўся, вучыцца ў Мазырскім палітэхнікуме. Харошы, чулы таварыш. І як працуе, якія тэмпы! Невыпадкова камсамольцы будоўлі пасылаюць яго на сусветны фестываль моладзі.

І не выпадкова менавіта яго бры-

Ідзе мантаж новай устаноўкі.

гадзе ўсхвалявана чытаюць свае вершы паэты — на нейкай імправізаванай сцэне з металаканструкцый. Нібы пра іх, дзяўчат з фралюўскай брыгады, напісаны вершы Браніслава Спрычана:

По шнатулкам сумрачна молчат
Звонкіе браслеты до субботы.
А на стройке
от крутой работы
Тяжелеют руны у девчат.
Над раствором — ветер целый день,
Прутья арматурные — не пальцы.
Так порою набухают пальцы,
Что кольцо попробуй-на
наденешь.
Кандаля —
в работе за двоих...

Усміхаюцца ўдзячна дзяўчаты, добра разбіраюцца яны не толькі ў сваёй працы, але і ў паэзіі, любяць яе. Дружна аплаздыруюць. І адчуваецца: патрэбны ім гэтыя вершы паэта, падабаюцца.

І яшчэ многа было такіх сустрэч — цікавых для рабочых, карысных для пісьменнікаў. Два дні, якія правялі яны на пляцоўцы Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода, надоўга застануцца ў памяці, натхняць на новыя творы пра нашага гераічнага сучасніка.

Я. КАРШУКОУ.

Сустрэча ў начальніка будаўнічага ўпраўлення № 6 «Нафтахімбуд» М. Майдановіча.

Пісьменнік Л. Прокша дае аўтографы мазыранам.

АРТУР ВОЛЬСКИ — адзін з любімых дзіцячых пісьменнікаў. Піша ён вершы, і — у большасці змястоўныя, дасціпныя, вясёлыя. Новая кніжка, якая толькі што выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», таксама прынясе дзецям шмат радасных хвілін адкрыцця незвычайнага ў звычайным, стане для іх добрым дарадчыкам і сябрам.

«Лясныя мастакі» — так называў яе пісьменнік. А. Вольскі вядзе своеасаблівы рэпартаж з поезда, які адпраўляецца з горада на ўлонне прыроды. Пасажыры яго — дзеці. У руках іх ці то сачок на матылёў, ці кошык над грыбы, альбо вудачка. Яшчэ ё! Наперадзе радасныя мінуцы адпачынку, добрага

У ПОЕЗДЗЕ, КРЫХУ НЕЗВЫЧАЙНЫМ.

настрою, сапраўдных адкрыццяў.

Але што гэта? Адзін хлопчык сядзіць неяк абасоблена. Не размаўляе з іншымі, не мітусіцца. І рыштунак у яго зусім не такі, як у іншых. Каля ног скрыначка стаіць. На чамаданчык падобна. Пляскавая такая. Да задняй сценкі рама прыстасавана. З лёгкага металу — алюмінію. Да рамы нонкі прыціснуты. Рассоўныя трубікі, што адна ў адну ўваходзяць. Таксама з алюмінію.

Дзеці ўжо здагадваюцца, што гэта мастак. Са знаёмства з пасажырамі і пачынаецца расказ пра падарожжа, крыху незвычайнае. Пісьменнік, захоплены агульным настроем бадзёрасці і вяселасці, разам са сваямі спадарожнікамі любуецца краінамі, што бачны за вокнамі вагонаў:

З акон глядзім наўкола,
глядзім у сто вачэй.
Хутчэй бяжыце, колы,
хутчэй, хутчэй.
Вабяць нас, вабяць нас
сонца і прастор.
Адае салют нам
Кожны светлафор!

Разнісіцца па наваколлю песня дзяцей, і ў такт ён падпявае стары паравозік: «Я бягу, бягу, бягу — гу-гу-гу! З рэак збочыць не магу — гу-гу-гу!». Не стрываўшы аўтар, бліжэй пазнаёміўся з юным мастаком. А той ахвотна расказаў пра сябе. І што ў студыі ў Сяргея Пятровіча пры Палацы піянераў і школьнікаў займаецца, і што за горад сабраўся — эцюды пісаць.

А. Вольскі на нейкі момант як бы пераходзіць да жанру казкі. Кніжка ж адрасуецца тым, хто толькі пачынае сам чытаць, і ад-

А. Вольскі. «Лясныя мастакі». Для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1973.

крыццё навакольнага свету для гэтых дзяцей — працэс на-свойму прыябны і непаўторны. Тут усё можа быць, толькі дастаткова пафантазіраваць, і гады... Дзівоўная, непаўторная карціна адкрываецца перад чытачом. Адышоў убок хлопчык, пакінуў свой мальберт, а на палянку зайчык скокнуў. Служаўся спачатку, а потым агледзеўся і хуценька да палатна: «Гляджу, аж ён заечую капусту малое. Ды так падобна да сапраўднай. Лісточкі маленькія, кругленькія, зялёненькія. З бялявым вяночкам пасярэдзіне. А такія сакавітыя, што мне іх нават пасмакаваць захачецца!».

І не толькі зайчык спрабуе мастаком быць. Хітрая ляска-свавольніца хутка прагнала яго з палянікі і намалывала свой... аўтапартрэт. Мядзведзь, які лапай замахнуўся і хацеў мальберт раструшчыць, таксама не стрываўся. Усміхнуўся і за пэндзаль узяўся. Малое і спывае:

Нават сцежка задрыжала
ад маіх магутных лап.
Зваўся бацька мой Міхалам,
а мяне завуць Патап.

Пчолы, стрыжы таксама маляваннем захапіліся. Печакана, праўда? Але ж ці не з такіх прыябных гісторый з'яўляецца ў дзяцей любасць да прыроды, пачынаюць яны разумець прыгожае, вучацца адшукваць яго. Хораша, лірычна расказвае пісьменнік пра тое прыгожае, што акружае нас, неаднарадова падкрэслівае, якая непаўторнасць, адметнасць, незвычайная чысціня і дасканаласць у тым дзівосным свеце, у якім мы жывём.

І зусім справядліва, што на выстаўцы ў горадзе юны мастак першую прэмію атрымаў. Ён жа не толькі сам малываў, але дапамагаў яму і птушкі, і звыры, і дожджык-грыбасей, які амаладзіў усё наваколле. І хто ведае, можа пасля знаёмства з гэтай гісторыяй не адзін малы захоча ўзяцца за пэндзаль, каб самому перадаць тое характава, што бачыць ён штодня.

Гісторыя пра поезд прачытана, але знаёмства з кніжкай не заканчваецца, бо ў ёй яшчэ шмат дасціпных, цікавых вершаў. «Пра кавалёў і каралёў», «Да слана», «Госці», «Кенгуру» — лепшыя. Першы вызначаецца дакладнасцю і адточанасцю слова:

Кавалі зброю кавалі,
Каб іх каралі каралі.

Павучальная і мудрая канцоўка:

Праз колькі лет,
праз колькі зім
на свеце ясна стала ўсім:
нішто — кароль без казала,
і ўсё — каваль без караля.

«Лясныя мастакі» — добры падарунак нашай дзетвары. У тым, што кніжка атрымалася зямальнай, заслуга і мастака Н. Паллаўскай. Малюнкі яе ўдала дапаўняюць змест зборніка. Ну, а што некаторыя вершы слабейшыя («Карусель», «Сон», «Дождж», «Ялінка»), дык гэта ніяк не зніжае ўражанне ад новай кніжкі пісьменніка. «Паездка» ў прыгарадным поездзе запомніцца дзецям на доўга.

І. ПАУЛЮКОУСКИ.

«П

АРОГІ» — чарговая кніжка апавяданняў Алеся Асіпенкі. І першае ўражанне ад яе: пісьменнік выбірае з жыцця нібыта і знаёмыя нам факты, падзеі, але расказвае пра іх так, што па-новаму адчуваеш і час, і чалавечыя лёсы.

Нямала напісана апавяданняў на такіх званнях курортных тэм. Як правіла, у іх апываецца паўднёвая экзотыка, каханчэ. І сансавага нагрукта тут звычайна невялікая: радасць быцця. Але зусім іншае раскрываецца нам у апавяданні А. Асіпенкі «Крык чайкі». Пачынаецца яно таксама проста: чалавек трапіў на славыты курорт у Еўпаторыі і задаволены гэтым. Але ўжо літаральна праз некалькі абзацаў з успамінамі пра мора, пра той адзіны раз у жыцці, калі гэты чалавек бачыў яго, на нас патыхае жалівай вайной: «За некалькі метраў ад берагу іх заўважылі — свінцовы шквал агню абрушыўся на дэсант, — але яны ўсё ж зачаліся за зямлю. Тут яго і параніла».

Дык вось хто прыехаў лячыцца ў Еўпаторыю... І як бы цяпер ні малываў аўтар прыгажосць мора, як бы займальна і тонка ні расказваў пра выпадковае знаёмства ЯГО і ЯЕ на пляжы, чытача захапляе не столькі пікантнасць знаёмства, чыстае, шчырае пачуццё, якое ўзнікла паміж дваймі, як лёс гэтых людзей.

Зусім іншае па зместу, сюжэтнаму вырашэнню апавяданне «Шчырэц і Цыцуля». Яно невялікае па памерах, але ваяжае па тэме, якую ставіць і вырашае пісьменнік. У цэнтры ўвагі аўтара малады партызан, разведчык Лёшка Шчырэц і паліцай Цыцуля. Гэта розныя і непадобныя паміж сабой людзі. Лёшка — смелы, доверлівы, адкрыты. Перад самай вайной ён служыў у Беластоку. Потым цяжкі баі, вымушанае адступленне. Спачатку ішоў з дывізіяй, з батальёнам, потым застаўся адзін.

Два месяцы туляўся па лясках, але ўпарта імкнуўся на ўсход. Пасля доўгага блукання, пакут ад голаду і холаду Лёшка трапіў у невялікі партызанскі атрад. Лёс зводзіць яго з паліцаем Цыцуляй, чалавекам вельмі хітрым, агідным які стаў здраднікам, але хавае сваё зварынае нутро. Ён слязамі кранае чулую Лёшкаву душу: на паўдарозе той адпускае яго. Але паліцай разумее, што да немцаў цяпер ісці больш небяспечна, чым да партызан. Таму, выгадваючы, застаецца ў атрадзе.

Дарага абышлася партызанам Лёшкава доверліваць. Цыцуля ў хуткім часе прыводзіць з сабой немцаў. Гарыць вёска, гіне Лёшка. Перад смерцю ён чуе голас Цыцулі, і, напэўна, раптоўна пачынае разумець усё. Але новы стрэл гэціць сьвядомасць хлопца.

Усё тут жыццёва і праўдзіва. Логіка фактаў, узятых у творы, апраўдвае кульмінацыю. Хоць апавяданне пра даўнія падзеі, яно актуальнае і зладзённае.

Ваенную тэму працягваюць таксама апавяданні «Пастка», «Маці» і іншыя. Але пісьменніка цікавяць і сучасныя тэмы. Апавяданні, якія напісаны ў такім плане, і складаюць другую частку кнігі. Аўтар разглядае сітуацыі, у якіх найбольш выразна бачны сам чалавек, яго сутнасць. Перад кожным героем ставіцца пэўны парог, і як ён прайдзе яго, залежыць ад характару і ўласнага сумлення. Асабліва добра адчуваеш такі пераход у апавяданні «Кірыла Уласік».

Добры, спакойны па натуре, былы дзетдавец, Кірыла служыў разам з Пракопам Стальвагай, які несусветнае

А. Асіпенка. «Парогі». Апавяданні. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1973.

ПЛЁН СТАЛАСЦІ

трапло, брахун і хвалю. Яго яшчэ з дзяцінства дражнілі: схлусі на капейку. Кірыла паслухаў Пракопа і паехаў да таго ў вёску, бо яму было ўсёроўна дзе жыць. Але Пракоп хутка забыўся пра свайго аднапалчана. Давялося хлопцу самому абжывацца. Працавіты, сумлены ён хутка напаткаў спагаду ў людзей. Здавалася і шчасце сваё знайшоў, калі пакахаў дзяўчыну. Толькі не ўдалося ў хлопца сямейнае жыццё. Збегла Зоська да сына генерала, з якім некалі сустракалася. І зноў застаўся Кірыла адзін. Аднак ён усё-такі верыць Зосьцы. Якім будзе яго далейшае жыццё, застаецца толькі здагадацца. Але верыцца, што напаткае хлопец яшчэ сваё сапраўднае шчасце.

Динамічна напісанае, гэтак апавяданне радуе светласцю, з якой глядзіць на свет і людзей галоўны герой. Яго нельга не любіць. Кірыла — гэта шчодрая душа і не менш шчодрое сэрца. Яму спачуваеш, разумеш ягоныя пачуцці, Маральная тэма ў гэтым творы атрымлівае сваё ўсебаковае раскрыццё. Разам з тым, А. Асіпенка не замыкаецца ў коле адной праблемы. Яго хвалююць таксама ўзаемаадносіны бацькоў і дзяцей, задумваецца аўтар і над такім важным паняццем, як чалавечая гордасць. Апавяданне глыбока сучаснае, гэта невялічкі абразок з паўсядзённага жыцця, але дзякуючы ўмелай абмалёўцы персанажаў, раскрыццю характараў, ён ператвараецца ў своеасабліваю карціну народнага побыту.

Апавяданне «Дзед Кузьма, Антон Пакоша і Любка Вадзянец» — быццам выхалены з жыцця кавалек лёсу розных людзей. У аснову яго пакладзены, на першы погляд, факт неверагодны: браканьер Васіль кідае ў раку дзеда Кузьму, старога чалавека, калі той застаў яго на калгасным возеры. Можна было ў дэталіх расказаць аб гэтым здарэнні і таксама атрымаўся б твор. Але А. Асіпенку цікавіць не факт, узяты сам па сабе, а псіхалагічная матывіроўка паводзін герояў. Чаму так атрымліваецца, што Антон Пакоша, які сябрае з Васілём, замест асуджэння свайго лепшага сябра і ратавання чалавека, трусліва ўцякае? Уцякае, хоць разумее, што гэта бесчалева.

Аўтар заглябляецца ў характары персанажаў, у дыялектыку іх душы. Мастацкай ўмоўнасці ў творы не адчуваецца, у ім — сама плынь жыцця, няпростая ў сваёй аснове, але шумнацечная і глыбакаводная. Безумоўна творчая ўдача пісьменніка вобраз Любки Вадзянец, якая асуджае і свайго брата Васіля, і Антона, якога пакажала. Яна выраतोўвае дзеда Кузьму.

Праўда, у кнізе ёсць апавяданні і слабейшыя: «Калі хто замахнуўся», «Стаж». Хоць яны па сваёй тэме і актуальныя, але не да канца прадуманыя. У апавяданні «Калі хто замахнуўся», напрыклад, даволі выразна вобраз Гарбачука, кар'ерыста, які любіць выслужыцца, але аўтар як бы спыняецца на паўдарозе, не даючы нележага развіцця сюжэту. Такі недахоп і ў апавяданні «Стаж».

Алесь Асіпенка прыйшоў у адказную пару творчай сталасці. Гэта час, калі добра думаецца, хораша пішацца, калі шмат жыццёвага вопыту. Плёнам сталасці з'яўляецца і гэтая кніжка апавяданняў.

Мікола ДУБОУСКИ.

ДА ЮНЫХ ПРЫЙШОУ АЎТАР

Нядаўна ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» асобнай кнігай выйшла апавесць Рыгора Хацкевіча «На золку». Аўтар на багатым фактычным матэрыяле расказаў аб барацьбе за станаўленне Савецкай улады на Барысаўшчыне. З кніжкай з цікавасцю пазнаёмліся землякі пісьменніка. У барысаўскай дзіцячай бібліятэцы імя Аркадзя Гайдара адбылася сустрэча з Р. Хацкевічам.

Аўтар расказаў аб сваёй працы над апавесцю, пошуках удзельнікаў тых гераічных рэвалюцыйных падзей, падзяліўся творчымі планами.

А. БЕНЯНСОН

ПРЫНЯТЫ У САЮЗ ПІСЬМЕННІКАУ

Жук Алесь Аляксандравіч, Прызак. Народзіўся ў 1947 годзе. У 1970 годзе скончыў БДУ імя У. І. Леніна. Працуе рэдактарам у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Першыя апавяданні надрукаваў у 1965 годзе. У 1972 годзе выдаў зборнік «Асеннія халады».

Мушыньскі Міхась Іосіфавіч, крытык і літаратуразнаўца. Народзіўся ў 1934 годзе. У 1955 годзе скончыў БДУ імя У. І. Леніна. Кандыдат філалагічных навук. Працуе старшым навуковым супрацоўнікам у Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы АН БССР. Аўтар манаграфіі «Ад задум да здзяйснення» (1965), а таксама шэрагу іншых прац.

Савелічаў Аркадзь Аляксеевіч, Прызак. Народзіўся ў 1933 годзе. Член КПСС. Скончыў Мінскі індустрыяльны тэхнікум у 1957 годзе і БДУ імя У. І. Леніна ў 1965. Працаваў майстрам у вучылішчы, супрацоўнікам у рэдакцыях газет і часопісаў, зараз — загадчык аддзела нарыса і публіцыстыкі часопіса «Неман». Аўтар кнігі «Дынастыя Мудрацовых» і іншых твораў.

Яўген ВАСІЛЁНАК

ТРЫ НАВЕЛЫ

РЭЛІКВІЯ

Юрка прышоў дамоў усхваляваны, нават нібы ўзрушаны. Зрэшты, гэтым ён прыходзіць цяпер заўсёды, — то з неверагоднай навіною, якую мама павінна зараз жа выслухаць, то з ашаламляльным запытаннем, на якое трэба неадкладна даць адказ, то яшчэ з чым. Дзіва што: ён жа сёлета па чаў хадзіць у школу, у першы клас! І Ніна Раманаўна, Юркава мама, ужо зусім пэўна ведае, што ле сыну дужа пашанцавала, нават болей, чым самому Калумбу: той за ўсё жыццё адкрыў толькі адну Амерыку, а ў Юрку што ні дзень — то свая Амерыка.

Юркавы адкрыцці звязаны найбольш з Верай Максімаўнай, ягонай настаўніцай. Але сёння Юркава ўзрушанасць была з іншай пагоды, хоць таксама мела дачыненне да Веры Максімаўны. Яшчэ не пераступіўшы цераз парог кватэры і не скінуўшы ранца са спіны, ён выпаліў адным духам:

— А ведаеш, мама, у нас сёння ўрокаў не было!

— То што ж здарылася? — занепакоілася Ніна Раманаўна.

— Бо захварэла Вера Максімаўна.

— Няўжо грып?

— Не, проста тэмпература падскочыла.

— Дык гэта ж і ёсць грып, калі тэмпература павышаецца.

— А дакторка сказала, што ніякі не грып, а гэты... як яго... катар.

— Мабыць, катар?

— Ага, катар. Дыхальны.

— Катар верхніх дыхальных шляхоў, так?

— Во, во, верхніх шляхоў. А дзе яны, тыя верхнія шляхі?

Мама, як магла, растлумачыла Юрку. Ён уважліва выслухаў і тым часам зняў нарэшце ранец.

— А дзе ж ты бадзяўся дагэтуль, калі ўрокаў не было? — спыхалася Ніна Раманаўна.

— Як толькі мы даведаліся, што Вера Максімаўна захварэла, Людэка Хадасевіч... ну тая, што паперадзе мяне сядзіць... яна сказала, што нам трэба абавязкова правесці Вера Максімаўну. І мы пачалі збіраць грошы.

— Якія грошы? — сумелася Ніна Раманаўна. — Дзе збіраць?

— У сябе. Свае грошы, а якія ж яшчэ. У каго колькі было, аддалі ўсе Людцы. Яна ўмее вельмі хутка лічыць. Тады пайшлі ў магазін, купілі дзве бутэлькі ліманаду, сто грамаў цукерак «Мішкі на поўначы» і адно пірожнае.

— А бацюхны!

— У нас яшчэ нават засталіся тры капейкі. І ўсё гэта мы занеслі Вера Максімаўне.

— Можна, толькі дарэмна турбавалі хворую?

— Не, яна вельмі ўрадавалася. І ўсё ўсё ўзяла, што мы прынеслі.

Ніна Раманаўна падумала, што яе сын і ягоныя дружанкі вельмі правільна зрабілі, што схапілі да Веры Максімаўны. Самы звычайны ліманад і не менш звычайнае пірожнае стануць ёй найлепшымі лекамі, як той чудадзейны бальзам, што надае людзям дужасць, здароўе, прагу да жыцця. Мама наважылася пахваліць сына, але раптам успомніўшы нешта, хутка спытала:

— А што вы зрабілі з тымі трыма капейкамі, якія ў вас засталіся?

— Таксама аддалі Вера Максімаўне.

— Адалі?... — жахнулася мама.

— Я ж табе кажу — мы ўсё ўсё аддалі, а яна ўсё ўсё ўзяла. І сказала, што цяпер яна хутка паправіцца.

Мама хацела была накрываць на Юрку, аблаць яго і ўсіх ягоных дружкаў за тое, што яны такія дурныя, ну проста недарэкі, у якіх замест галоў самыя звычайныя даўбежкі, — гэта ж дадумалася аддаць настаўніцы тры капейкі! — але Юрка раптам прамовіў:

— А яшчэ Вера Максімаўна сказала, што наша манетка будзе для яе рэ... рэлі... як гэта?... Рэліквіяй, во! Мама, а што такое рэліквія?

І тады ўвесь мамчын ваяўнічы запал адразу знік. І яна падумала, што Вера Максімаўна вельмі хораша зрабіла, пакінуўшы сабе тры капейкі, — яны папраўдзе будуць для яе вельмі да-

рагой рэччу, з якой яна не расстанецца ніколі. І, вядома ж, яна цяпер вельмі хутка паправіцца.

— Рэліквія, сынку, гэта тое, што людзі берагуць як самае найдаражэйшае, як памяць аб незабытых хвілінах у жыцці.

КАЗКА ДЛЯ ВЕРАНІКІ

Сёння была нядзеля і тата Пеця зноў з самае раніцы, адразу пасля сьнедання, завёў свой матацыкл з калёскай і паехаў катацца. І як ні прасіла Вераніка, як ні раўла, ён не ўзяў яе з сабою.

А раней браў. І мінулым летам, і пазамінулым таксама. Махліва, і яшчэ раней браў, але Вераніка пра тое не памятае, — малая была. А што было летась і пазалетась — усё чыста ведае. Вой, як жа гэта было хораша — ускочыць у калёску, прымасціцца ў ёй як нейзручней, гукнуць да таты Пеці, які ўжо сядзіць за рулём на завезеным грукатлівым матацыкле — «Газуі, газуі, роднёныкі ты мой!» — і паляець хутчэй за вецер, хутчэй за птушак! Спачатку вуліцаю іхняга мястэчка — на зайздрасць усім хлопчыкам і дзяўчынкам, — а пасля выскачыць у поле, а там — ці то ў лес памчаць, ці то на возера, а то нават і ў горад, дзе вуліцы такія шырачэзныя, а хаты — аж да неба.

Хораша было, ну проста адна невыказная любата!

Маму Ліду яны ніколі не бралі з сабою, — у тае чамусьці якраз у нядзелю было найбольш работы ў хаце. А ў таты Пеці ніякае работы ў хаце не

было, а пра Вераніку дык і казаць ужо няма чаго. Галоўная яе работа — гэта хадзіць у садзік. А ў нядзелю яна вольная ад садзіка. Можна і пагойсаць, можна і палётаць па ўсім белым свеце. Ды от жа нечага перастаў браць яе ў калёску тата Пеця...

— Перастань румзаць, Ніка! — кажа мама Ліда. — Ну досыць, досыць ужо!

Ды Вераніка не можа спыніцца, слёзы самі льюцца з вачэй, а ў горле сядзіць нейкі прыкры даўкі камяк і ніяк яго не пракаўтнеш. Ды і наогул, як гэта тата Пеця можа ездзіць адзін, без яе, без Веранікі?!

— Падумаеш, гэткае шчасце — матацыкл! — кажа мама Ліда. — І нічога такога асаблівага ў ім няма.

— Есць! — на ўвесь голас крычыць Вераніка. — Есць!

— Няма! Ну нічагуткі ў ім няма, у тым праклятым матацыкле, каб ён згарэў! — чамусьці злуючыся, таксама ледзь не крычыць мама Ліда.

— Ты не ведаеш, таму і кажаш гэтак, — праз слёзы выціскае з сябе Вераніка. — Бо ты сама ні разу не каталася на матацыкле.

— Ага, не каталася... — пагаджаецца мама Ліда. — Усё часу неставала. Усё для таты Пеці старалася. Усё толькі для яго. Даглядала, гатавала, шыла, мыла...

Мама Ліда раптам зрывае з сябе хатні фартух і шпурляе яго на падлогу.

— Прападзі яно прападам, тое маё старанне! Потым мама Ліда кладзецца на канапу і колькі часу ляжыць бы нежывая — маўклівая і нерухомая.

Вераніка таксама сцішваецца. Сама не ведае чаму, але ёй робіцца вельмі шкада мамы Ліды.

— А і праўда, прападзі яно прападам, тое старанне! — кажа тады і Вераніка і падыходзіць да канапы. — Мамачка Лідачка, дай я паляжу разам з табою.

Мама адсоўваецца і Вераніка прымошчваецца каля яе на канапе.

— Мамачка Лідачка, раскажы мне казку, — просіць Вераніка.

— Я табе ўжо ўсе казкі расказала, не ведаю я болей, — нейкім глухім, бы чужым голасам адказвае мама.

— А ты ўспомні, можа каторую і не расказвала. Ну, успомні, мамачка Лідачка. Якую-небудзь дужа смешную.

Мама хвіліну ці дзве думае.

— Добра, я раскажу табе казку, — згаджаецца яна потым. — Казку пра тату Пецю.

— Раскажы, раскажы! — жавее Вераніка. — Ты ніколі не расказвала мне казак пра тату Пецю.

— То вось слухай... Едзе наш тата на матацыкле. Не едзе, а ляціць, нібы на крылах. Спачатку нашаю вуліцай, а потым паварочвае на Чырвоназорную.

— Гэта — што за цырульняй? — удакладняе Вераніка.

— Ага, што за цырульняй. А пасля зноў паварочвае, ужо на Садовую.

— Такой я не ведаю.

— І добра, што не ведаеш... Няхай бы і я яе не ведала...

— А далей. Што далей? — нецярпліва пытаецца Вераніка.

— Потым тата Пеця прыпыняецца каля аднае хаты. І дае гучны сігнал.

— Вось так — пі-пі-і-і?

— Ага, так. На гэты сігнал з хаты выходзіць карова.

— Карова? — здзіўляецца Вераніка.

— Тая карова ўсміхаецца тату Пецю, а тата Пеця ўсміхаецца ёй. Потым яна сядзе ў калёску. І матацыкл ляціць далей.

— Куды — далей?

— Каб жа я ведала, куды.

Мама Ліда змаўкае. Маўчыць і Вераніка, наморшчваючы свой лобік.

— Дзіўна... — кажа потым Вераніка. — Навошта тату Пецю тая карова?

— Бо яна прыгожая.

— Прыгожая?

— Ага... Самая прыгожая ў нашым мястэчку... Вераніка яшчэ болей наморшчвае свой лобік.

— Ат, нецікавая казка, — кажа яна. — І зусім не смешная.

«Але, яна не смешная, — думае тым часам мама Ліда. — Яна сумная. І наогул, гэта ніякая, на жаль, не казка. Гэта драма. Трагедыя».

Вераніка не ведае, пра што думае мама Ліда. І чаго ў мамы Ліды ўсё больш чырвонымі робяцца вочы і з іх выкочваюцца — адна за адной — буйныя слязіны і цякуць па шчоках, а тады падаюць на Веранічыну шчаку, — таксама не ведае... Няўжо ўсё — праз тую нейкую прыгожую карову?..

ЛЯСНОЕ РЭХА

Гэтай зімою па парадзе дактароў я ўзяў сабе за звычку — кожны выхадны выпраўляцца на лыжную праходку. Садзіўся ў электрычку, зладзіў заўсёды на адной і той жа станцыі, і, адышоўшыся крыху ад чыгункі, становіўся на лыжы, а тады — гайда ў дарогу. Лыжнік з мяне быў неважнецкі, бо неяк так яго сталася, што да пяцідзядзі гадоў мне не давялося займацца не толькі гэтым відам спорту, але і ніякім наогул, не кажучы ўжо пра звычайную зарадку. Можна таму і стаў адчуваць сябе ў свае пяцьдзядзі зусім нямоглым, хоць ты ў труну кладзіся...

На першым месяцы кожная такая праходка каштавала мне вялікіх намаганняў, я зусім выбіваўся з сіл і, вяртаючыся дамоў, гаварыў сабе: не, болей я на лыжы не стану, ну іх к чорту, гэтыя лыжы, яны зусім мяне даканаюць... Але прыходзіў наступны выхадны дзень і я зноў выпраўляўся за горад. Пасля — нічога, уцягнуўся. Праўда, асілкам я пакуў што яшчэ не стаў, аднак са службы вяртаючыся дамоў цяпер ужо не такім стомленым, як раней. І сон маю добры, і настрой лепшы.

Маршруты я выбіраю такія, каб наўкола было як мага меней людзей, ці каб нават іх зусім не было. Не хочацца, каб людзі бачылі пасівелага чалавека ў ролі лыжніка-пачаткоўца. Удаецца, вядома, гэта не заўсёды: на лыжныя праходкі ды на бег трушком пайшла цяпер вялікая мода.

Ды сёння мне пашанцавала. Ужо кіламетры чатыры я ішоў, не бачачы паблізу ні душы. Лыжня мне трапілася, праўда, накатаная, але зрабілі яе, мабыць, не сёння і не ўчора.

Мне было хораша — спакойна і вольна — і я ішоў, адчуваючы прыемную напружанасць мускулаў ва ўсім целе і нейкую асаблівую прыўзнятасць, нават узніслаўся ў думках. Гэтую спрыяла і надвор'е. Было ціха, сонечна, а марозік, мабыць, і на дзядзь градусаў не ўзбіўся.

Наперадзе, на небасхіле, відаць была цёмная паласа лесу. «Дайду да яго, — падумаў я, — і вярнуся назад. Якраз будзе ладная праходка».

Не мяняючы тэмпу, я ішоў ранейшым размашчывым крокам. Прышоўшы гэтак метраў пяцьсот, я раптам угледзеў, што ўдалечыні насустрач мне сунуцца адна за адной дзве постаці. «Усё ж напароўся на нейкіх чужынкаў, — незадаволена падумаў я. — Што ж цяпер рабіць? Павярнуць назад?.. Не, гэта не выпадае. Яны, відаць, хвацкія лыжнікі і хутка дагоняць мяне. А потым, абганяючы, яшчэ і пакпяць. Застаецца адно — ісці наперад. Саступлю ім дарогу, і няхай сабе шыбуюць, куды ім трэба».

Калі паміж мною і тымі незнаёмцамі заставалася метраў мо якіх трыццаць, і я наважваўся ўжо ўзяць крыху ўправа і прыпыніцца, яны нечакана самі сышлі з лыжні — адзін узяў крыху ўлева, другі столькі ж управа. Яны былі ў аднолькавых зялёных лыжных касцюмах, але я ўжо бачыў, што

Анатолий
ГРАЧАНІКАЎ

НЕБА І КАМЕНЬ

БАЛАДА

Прыліпла вёсачка з ветраком
Да вячыстага лесу,
Быццам з вечным рухавіком
Жыцця і прагрэсу.

Парываў вятрак на ўзлюбку гары,
Натужна крахтаў і тахтаў.
І вольнае рэха гайсала ў бары,
Мукой і жывіцай пахла.

...Ні вёсачкі гэтай, ні ветрака.
Бо аблысеў сівелы.
Нават шантуха — Быстрыца-рака,
Счарнелая, абмялела.

Чаму?
Не трэба пытацца ў ле,
Раскопак рабіць не трэба.
Загінулі як яны на вайне,
Знаюць камень і неба.

Камень-валун у рубцах-пісягах
Спаў у падмурку млынным.
Ён і дагэтуль яшчэ не працах,
Дагэтуль стогне ён на начах
З братам сваім і сынам.

Як жабы, хлынулі яны ад ракі,
Зябка дрыжэлі зоркі.
Спалі натомяна палешукі,
Драмаў і вятрак на ўзгорку.

Што прывяло чужынцаў сюды?
Што тут было ім трэба?
Маўчыць пачарнелая плынь вады,
Камень маўчыць і неба.

Злосна-калючае:
«Хальт! Хэндэ хох!» —
Нібы бізуном з размаху.
Калі б на зямлю апусціўся сам бог,
І ён анямеў бы ад жаху.

Зганялі жанок і дзяцей у вятрак.
Мужчын пакідалі збоку.
«Карміць партызанай надумалі?
Та-а-к!» —
Крычаў фашыст аднавокі.

Здраднік Хвядос бегаў трушком
Следам за ім, як аўчарка,
Жонцы шапнуўшы ў прысценку цішком:
«Схавайся з дзяцьмі, Адарка...»

Жанчыну не трэба прасіць два разы,
Скеміла, дзетак схпіла,
І за падворкам кустоўе лазы
Іх ад чужынцаў укрыла.

Бачыла, як секануў кулямёт,
Дзядзькоў пакасілі кулі.
Бачыла, як да млыновых варот
Суседку Параску цягнулі.

Як зачынялі вароты. На што ж?!
Няўцямна на дзетак зірнула,
Вострая распач-здагадка, як нож,
Сэрца яе паласнула.

«Ах ты, нягоднік, брыдота, смала!
З кім жа я дзетак расціла, жыла?
Бяжымце ж, Іванка, Алеська, хутчэй
Не ў хмызнякі, а туды — да людзей!»

Вам не дазнацца, прынёс хто бяду...»
Ішла і сівела яна на хаду.
І ўжо за спіною гугнеў, нібы чмель,
Голае паганскі, кароткае: «Шнэль!»

І расступіліся людзі. А як
Польмя ўвесь ахапіла вятрак —
Яго закруціліся крылы
Ад болю людскога і крыку.

...Расгала Адарка ў небе, як хмарка,
За ёю Іванка, як зорка-вяснянка,
Пасля і Алесья ў густым паднябессі.
Мары расталі людскія і песні...

Кажуць,
як найшоў тапіцца Хвядос —
Знікла Быстрыца між ніцых лоз.
Аб камень біўся ён галавой —
Мяккім камень зрабіўся той.
Павесіцца рушыў, каб збавіцца мук —
Трэснуў, зламаўся дубовы сук.

Цяжкое, свінцовае неба.
Парэпаны чорны камень
Марна ўсмоктвае глеба
У сховы свае вякамі.

Ляжыць ён, як чорнае гора.
А неба спачыць асядзе —
З ім хоча ляцець да зорак,
Да тых, каго знаў і страціў.

Ён нешта сказаць імкнецца,
Як толькі трывогу ўчуе —
Каменнае грукое сэрца,
Каменная кроў бунтуе.

ЛЮДЗЬМІ ЗВАЦА...

Роздум ля Крамлёўскага манумента
выдатным людзям свету

Не дужа практычны
Розум крытычны.
Скажам, дзе трэба згадзіцца, змаўчаць,
Розум крытычны пачне бунтаваць,

Аспрэчваць высновы,
Даследваць асновы,
Вытокі, прычынаць загадкавых з'яў...
Глядзіш, і той розум — сваё атрымаў...
Але палалі думкі, як пажары,
Але ўзляталі думкі, як мячы!
І ў прадчуванні неадхільнай кары
Дрыжэлі цёмных сіл паслугачы.
Ім розум гэты, што змятаў сумёты
Ілжэвучэнняў, тойк ушчэнт багоў —
Страшней ад гільяцін і эшафотаў,
Вышэй ад інквізітарскіх кастроў.
Як і раней — сцякалі ў мора рэкі,
Як і раней — дзе золата, дзе кроў...
Але ўжо выпявалі ў чалавеку
Свабода,
Роўнасць,
Згода і любоў!
Крытычны розум!
Ты ўзлятаў высока,
На пікі падаў, сівер ледзяны...
Да помніка было яшчэ далёка,
Што вырас ля Крамлёўскае сцяны.
Было што трэба, ім — людзям выдатным,
Ім не тупым і дамагчыся здатным
Яснавельможнай міласці і ласкі?
Няўжо здзяйснення выдуманай казкі?

Мне на пытанне, што расхвалявала,
Яшчэ ў дзяцінстве адказаў Купала.

КАЛЫХАНКА

Засні,
Засні, мая дачушка,
Засні, Алесья, як і ўсе.
Няхай апоўначы жар-птушка
Цябе ў край казачны нясе.

Ніхто не крыўдзіць там нікога,
Сябруюць людзі і звяры.
Там і старога, і малага
Зачаравалі гуляры.

Быў горкі лёс іх чалавечы
Паміж калек, сляпых, глухіх,
Якія ў цемры і галечы
Не чулі шчырых песень іх.

Ім глуха буркнуўшы, уздыхалі
Усе глухія каралі:
Нам трэба музыка такая,
Глухія слушаць каб маглі!

Ды зноўку музыка ўзлятала
Вышэй палацавых муроў,
І слых усім глухім вяртала
Апроч вяльмож і каралёў.

А гуляры, зрабіўшы столькі,
Дароў не просяць у людзей.
Цяпер яны іграюць толькі
Для кветак, птушак і дзяцей.

Засні,
Засні, мая дачушка,
Засні, Алесья, як і ўсе.
Няхай апоўначы жар-птушка
Цябе ў край казачны нясе.

адзін з лыжнікаў — мужчына, а другі — жанчына. Былі яны маладзейшымі за мяне, у тым узросце, калі за трыццаць пераваліла ўжо, а да сарака яшчэ не дацяла. У тую хвіліну, калі яны мернай спорнай хадой міналі мяне, мне падумалася, што гэта, мабыць муж і жонка. Нечым няўлоўным яны вельмі пасавалі адно да аднаго. А позіркі, якія яны адначасова кінулі на мяне, былі чамусьні нейкія нібы сарамлівыя; такія бываюць у дзяцей, калі ў іхнія патаемныя справы ўмешваецца дарослыя.

Моўчкі мінуўшы мяне, яны зноў узшылі на лыжні і памчалі далей — яна паперадзе, ён ззаду. Я нейкі час павярнуўшыся корпусам назад, глядзеў ім услед, а тады гэтак жа нетаропна падаўся ў сваю дарогу, да блізкага ўжо лесу.

Нейкае шчымлівае пачуццё, падобнае на зайздасць, раптам агарнула мяне. Прыўзняты настрой, у якім я быў дасюль, чамусьці знік, нібы лыжнікі ўзялі яго разам з сабою... Я хацеў быў яшчэ раз азірнуцца назад, але не зрабіў гэтага. «Нічога ўжо не вернеш, — сказаў я сабе, — ні настрою, ні тым болей пражытых не так, як трэба было, гадоў».

Цяпер лыжня цягнулася ўскрай лесу. Прайшоўшы яшчэ метраў шэсцьдзесят ці семдзесят, я раптам прыпыніўся. Адсюль, са старой накатанай лыжні, адгаліноўваліся даве новыя, свежыя, і вя-

лі яны да бярозкі, што стаяла непадалёк і неяк на адзіноце. Значыць, тыя двое збочвалі тут, падыходзілі да бярозкі, для нечага аб'ехалі яе некалькі разоў, а пасля тапталіся каля яе — вунь колькі слядоў і ад лыж, і ад палак. Чым жа прывабіла іх бярозка, што яны тут рабілі?..

Я таксама збочыў да бярозкі. Мяне раптам ахапіла нецярплівае цікаўнасць. Сапраўды, навошта ім спатрэбілася якраз гэтая бярозка, чым прыцягнула да сябе?..

Аднак, яшчэ не дайшоўшы да самой бярозкі, я зразумеў усё. На снезе, каля самага камля, я ўбачыў дробненькія шматкі бярозсты. «Абармоты! Ах, якія абармоты! — абурўся тады я ў думках. — Ім абавязкова трэба было пакінуць на гэтай прыгажуні свае аўтографы, без гэтага яны ніяк не маглі абысціся. Надрэпалі штосьці там на ствале, пашкодзілі дрэва, і, задаволеныя сабою, спакойна падаліся назад. Ну, і абармоты!»

Я зірнуў у той бок, куды накіраваліся стрэчныя мною лыжнікі. Іхнія постаці былі ўжо ледзь бачныя. «Дагнаць бы іх! — зноў падумаў я. — Дагнаць і сказаць ім усё, што я думаю пра іхні ўчынак і пра іх саміх... Але ж хіба дагоніш?..»

Я адчуваў сябе, як адчувае незаслужана пакрыўджаны ці нават абражаны кімсьці чалавек. Але праз момант мяне зноў узляла цікаўнасць, мне захацелася паглядзець, што яны там такое

накрэмзалі. «Відаць, якое небудзь элементарна-банальнае глупства».

Падшоўшы да самага бярозы, я на ўзроўні сваіх вачэй прачытаў накрэсленыя вострым сцізорыкам словы з акуратнымі, графічна правільнымі літарамі:

«Мы сёння прызналіся тут адно аднаму ў каханні. Пажадайце, людзі, нам шчасця! К. і В.»

Прачытаўшы, я залыпаў вачыма ад нечаканасці. Тады перачытаў надпіс яшчэ раз, нібы не даючы веры сваім вачам...

Дык вось, аказваецца, што тут адбылося! Вялікае і адвечнае, таямнічае і трапяткое... Самае найсвяцейшае ў жыцці чалавека!..

А дрэва, аказваецца, яны ані не пашкодзілі. Надпіс рабілі асяярожна, каб не прарэзаць кары... «К» — гэта, канечне ж, яна. Але хто? Кацярына? Клаўдзія? Ксеня?.. А «В» — гэта ён.. Васіль? Вадзім? Валеры?..

Ат, якое гэта мае значэнне! Шкада толькі аднаго — размінаючыся з імі, я не ведаў, што размінаюся з самім каханнем..

Хаця, мажліва, і крыху запозненым. Зрэшты, каханне ніколі запозненым не бывае! — Вялікага вам шчасця! — загукаў я на ўсю моц свайго голасу.

«Шчасця... шчасця... шчасця...» — трохразовым рэхам паўтарыў лес маё пажаданне.

СЁННЯ,

Так, гэта будзе сёння і менавіта а палове васьмай. Харкаўскі дзяржаўны акадэмічны рускі тэатр імя А. Пушкіна ўпершыню ў сталіцы Беларусі пачынае гастролі лета 73-га. Калектыў вядомы, з багатымі творчымі традыцыямі. Пад кіраўніцтвам вопытнай рэжысуры М. Сінельнікава, М. Пятрова, А. Крамава, Л. Варпахоўскага, Б. Рошчына трупамі паставіла спектаклі, якія маюць значэнне і пакінулі яркія старонкі ў гісторыі савецкай драматычнай

сцэны. Тэатр падтрымлівае сталыя кантакты з вядучымі драматургамі краіны, з ім працавалі і працуюць А. Афінагенаў, М. Пагодзін, А. Карняйчук, Л. Первамайскі, А. Сафронаў і іншыя пісьменнікі.

Цікава, што 9 лютага 1937 года ў «Правде»

было апублікавана пісьмо гераніні рэспубліканскай Іспаніі Даларэс Ібаруры, адрасаванае актрысе Харкаўскага тэатра рускай драмы Ксеніі Сукоўскай, якая рэпэціравала тады ролю Пасіянарый ў драме «Салют, Іспанія!» А. Афінагенава. Там былі такія словы:

«Ты хочаш ведаць пра мяне, якая я, што я думаю, ты хочаш, каб я поўнасьцю адкрыла табе маё сэрца? Ты хочаш зазірнуць у самую глыбіню маіх думак і пачуццяў?

часнага жыцця, бо яно— невычэрпная крыніца тэм і вобразаў для мастака.

Актуальным праблемам сучаснасці прысвячаецца большасць спектакляў і сёлетняга гастрольнага афішы харкаўчан.

Гледачы беларускай сталіцы пазнаёмяцца з творами, якія наогул яшчэ не ставіліся або зрэдку іграюцца на сцэнах рэспублікі. Звяртае на сябе ўвагу іх жанравая разнастайнасць — драма, створаная І. Рачадам паводле дакументаў часоў рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, «Ёсць такая партыя», камедыя А. Сафронава «Дзіўны доктар», інсцэніроўка востра дэтэктыўна-

варыць аб тым, што хвалюе сённяшняга глядача, дыктуе тэатру зварот і да такіх п'ес, як «Ураган» і «Спадчына» таго ж А. Сафронава, «Ад імя наханя» А. Андрэева, «Зацюканы апостал» А. Макаёнка (дарэчы, мінчанам будзе вельмі цікава пазнаёміцца з яшчэ адной арыгінальнай трактоўкай гэтай папулярнай камедыі).

Руская сцэна індустрыяльнага Харкава заўсёды дэманстравала высокую культуру і выдатнае майстэрства драматычнага акцёра. Лепшыя спектаклі гасцей характарызуюцца зладжаным ансамблем выканаўцаў, які глыбока адчувае аўтарскую і рэжысёрскую задуму, жанравыя асаблівасці п'есы. Беражліва і маляўніча перадаюць артысты характары драматургічнай мовы. Мабыць, і лермантаўскі «Маскарад», і камедыя А. Астроўскага «Без віны вінаватыя», пазначаныя на гастрольнага афішы, пацвердзяць гэтую даўнюю рэпутацыю харкаўчан.

Мінскія гледачы чакаюць сустрэчы з трупай яркіх мастакоўскіх індывідуальнасцей. У галоўных ролях яны пабачаць прадстаўнікоў розных акцёрскіх пакаленняў на чале з народнымі артыстамі Украінскай ССР Нінай Тамаравай, Іванам Любичам, Юрыем Жбикавым, Нінай Падавалавай, Аляксеем Воліным. Узначальвае трупы цікавы рэжысёр-шукальнік народны артыст УССР Уладзімір Ненашаў. У 1971 годзе калектыў за заслугі ў развіцці

тэатральнага мастацтва атрымаў назву «акадэмічны».

Два гады назад Рускі драматычны тэатр імя А. Пушкіна з поспехам гастралюваў у Маскве, заваяваўшы прызнанне грамадскасці і крытыкі. У Беларусі трупам будзе выступаць у Мінску і Гомелі, дасць спектаклі для працоўных прадпрыемстваў і калгаснай вёскі.

Сёння першы дзень сустрэчы. У цэнтры спектакля «Ёсць такая партыя» — вобраз У. І. Леніна, ролю якога выконвае Юрый Жбикаў. Калісьці ён дэбютаваў на харкаўскай сцэне, выступіўшы ў ролі Уладзіміра Ульянава ў п'есе «Сям'я» І. Папова.

Грамадскасць сталіцы шчыра вітае гасцей з братамі Украіны і зычыць ім поспеху на беларускай зямлі!

На здымках—сцэны са спектакляў «Паміць сэрца» і «Семнаццаць імгненняў плесні». У ролях Кацярыны і Тэрачыні Н. Падавалава і заслужаны артыст УССР П. Антонаў; у ролі Ісаева і Штырліца артыст А. Гаф.

А ПАЛОВЕ

Ты лёгка гэта можаш зрабіць: вакол цябе, побач з табой жывуць жанчыны, у якіх я навучылася, як трэба працаваць і змагацца...» І далей гаварылася пра подзвігі жанчын Кастрычніцкай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны і сацыялістычнай перабудовы грамадства.

ВОСЬМАЙ...

Парада актрысе, дадзена выдатным дзеяннем міжнароднага рабочага руху, прагучала асабліва хвалююча і пераканальна. У нечым істотным яе словы былі блізкімі таму, чаму вучылі калектыў і рэжысёры тэатра: вывучаеце і паглыбляецеся ў вір су-

га і псіхалагічна складанага рамана Ю. Сямёнава «Семнаццаць імгненняў вясны», п'еса з моцным лірычным пачуццём «Паміць сэрца» А. Карнейчука, амаль вадзівельнае відовішча «Праходны бал» па п'есе В. Канстанцінава і Б. Рацара... Імкненне на ўвесь голас га-

ДРУГАЯ СУСТРЭЧА

Сёння спектаклем «Несцерна» дзяржаўны драматычны тэатр імя Я. Коласа пачынае гастролі ў Харкаве.

— Гэта другая сустрэча коласаўцаў з гледачамі індустрыяльнага цэнтру Украіны, — сказаў карэспандэнту «ЛіМа» галоўны рэжысёр тэатра лаўрэат дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскі. — А толькі што завяршылася наша гастрольнае падарожжа ў Смаленск. Тут мы далі пятнаццаць спектакляў. Было пятнаццаць аншлагаў. Улічыце, што глядзельная зала ў Смаленску — гэта 1200 месца. Дванаццаць разоў трупамі выязджала да працоўных калгаснай вёскі. Асаблівым поспехам карыста-

ліся тры п'есы Андрэя Макаёнка — «Трыбунал», «Зацюканы апостал» і «Таблетку пад язык»...

Украіна — гэта сталая гастрольная прапіска нашага тэатра. Кіеў, Адэса, Палтава, Днепрапетраўск, Чарнігаў, Львоў не адзін раз гасцінна сустракалі і гораца апландзіравалі спектаклямі коласаўцаў. На афішы сёлета — дзесяць назваў: сучасная драматургія, класіка, дзіцячая п'еса. Напярэдадні сустрэчы з горадам высокай тэатрыяльнай культуры зразу мелае хвалюванне нашых артыстаў, мастакоў, рэжысёраў. Прадстаўляць творчыя справаздачы на буйных заводах Харкава, у тым ліку і на слаўным гіганце трактарабудуўніцтва.

УПЕРШЫНЮ на мастацкай сцэне гэты калектыў выступаў наля дзесяці гадоў назад. Сёлетня на-ша сустрэча з Маскоўскім тэатрам мімікі і жэсту засведчыла сталасць і майстэрства акцёраў, рэжысёраў, дыктараў-перакладчыкаў — усіх, хто незаменны ў гэтай своеасаблівай трупі.

У палацы культуры МТЗ былі пастаўлены спектаклі паводле В. Шэкспіра «Дванаццатая ноч», Т. Габэ і Я. Шварца «Золушка» і С. Алёшына «Тады ў Севільі...». Сярод гледачоў — моладзь з трактарнага завода, аматары-тэатралы з усяе сталіцы. Усе яны перад пачаткам прадстаўлення былі крыху насцярожаны спецыфікай гастралёраў. Справа ў тым, што на сцэне акцёры не зусім звыклія; Маскоўскі тэатр мімікі і жэсту — гэта першы ў краіне прафесійны тэатр глухих акцёраў (ён арганізаваны на базе спецыяльнай тэатральнай студыі праўлення Усесаюзнага таварыства глухих). Але вось папыла заслона, у дынаміках загучалі галасы акцёраў-дыктараў, і на сцэне з'явіліся жывыя малюнкi, якія былі народжаны творчай фантазіяй драматургаў, а цяпер увасоблены ў сцэнічных постацях. Так, рухі і выраз твару акцёраў стваралі — без слоў — красамоўныя карціны ўнутранага свету герояў!

Да прыкладу, жыццярэдасны, блізкі да музычнага спектакля «Тады ў Севільі...» арганічна спалучаў у сабе элементы пантамімы, тэатра ценяў, кіно, быў аздоблены музыкай і танцамі. У асобных сцэнах з настановак тэатра выразнасць акцёрскіх твораў В. Гарфельд, Н. Салаўёвай-Сядой, Г. Мітрафанова, З. Салаянкі, У. Сакалова, М. Грахавай, Ул. Шубіна, Н. Крыловай, В. Васільковай, М. Сліпчанкі, Т. Сіланцавай, В. Бондава і яшчэ многіх з 43 акцёраў гэтай арыгінальнай трупы набліжалася да лепшых узораў раскрыцця псіхалагічнага стану героя, а іх пастыка дасканала перадавала рытм дзеяння.

Тэатр адкрыў удзячнаму глядачу сапраўдную пазію жэстаў, музыку рухаў, пераканаўшы тых, хто ўпершыню наведваў такое відовішча, што гэты жанр мастацтва аднолькава даступны і зразу мелы як людзям, пазбаўленым слыху, так і шырокаму колу аматараў драмы і камедыі. Да таго ж майстэрства акцёраў-дыктараў І. Цімашэў-

МАСТАЦТВА, ДАСТУПНАЕ ЎСІМ

скай і Ю. Міхайлава давала магчымасць перыядычна дубліраваць мову жэстаў на розныя галасы, гэтым самым робячы спектакль выразным. Варта зазначыць, што гуманныя намеры і сапраўднае мастацтва нашых гасцей заслужылі самую шчырую ўдзячнасць шматлікіх наведвальнікаў іх спектакляў.

Ул. ІСКРЫК.

На здымку—сцэна са спектакля «Золушка». Фота Ул. КРУКА.

ТЫСЯЧЫ І СОТНІ

Як і штогод, часопіс «Тэатр» апублікаваў звесткі аб рэпертуары прафесійных драматычных тэатраў краіны за 1971 г. На другім месцы па колькасці прадстаўленняў — трагікамедыя «Трыбунал» А. Макаёнка, якую 63 тэатры ігралі 3 239 разоў. Яго ж «Зацюканы апостал» прайшоў на шаснаццаці сцэнах 481 раз. 517 — гэта лічба паказвае коль-

касць спектакляў па драме «Толькі адно жыццё» А. Маўзона. Камедыя «Мядовы месяц» К. Губарэвіча ігралася ў тым годзе 118 разоў, «Амністыя» М. Матукоўскага — 611.

Сёлетня гастрольная афішы сведчаць аб тым, што п'есы беларускіх драматургаў і цяпер карыстаюцца не меншым поспехам у тэатраў і гледачоў.

Ганна АБУХОВІЧ, народная артыстка БССР

НА ЗАКЛІК ЧАСУ

На гэтым тыдні калектыву Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага разам з грамадскаю адзначыў саракагоддзе дзейнасці трупы, якая пачынала выступленні ў гарадах рэспублікі яшчэ ў 20-я гады вандруным ансамблем. Спачатку, атрымаўшы назву Дзяржаўнага тэатра стала працаваў у Магілёве. Там адбываўся складаны працэс стаўлення, фарміраваўся творчы склад, выпрацоўваўся рэпертуар. Да пачатку вайны Рускае тэатр БССР меў значны поспех і карыстаўся папулярнасцю ў тысяч і тысяч гледачоў. Імёны Ул. Кумельскага, М. Царатэлі, С. Палікова, Д. Арлова, мабыць, і цяпер ведаюць многія аматары. Разам з вопытнымі актэрамі старэйшых пакаленняў тады пачала працаваць і вялікая група выхаванцаў Ленінградскага інстытута сцэнічнага мастацтва з курсу народнага артыста СССР Л. Вів'ена.

Калі мы парсумоўвалі вынікі саракагадовай дзейнасці, зразумела, адраваля пашану і з удзячнасцю перабіралі ў памяці ролі і спектаклі, звязаныя з выступленнямі заснавальнікаў тэатра. Тое, што лепшыя работы калектыву з'яўляюцца ўладам у ідэалагічную работу і робяць выхавальчы ўплыў на гледача, — гэта і ёсць заслуга. З самага пачатку мастацкія кіраўнікі Ул. Кумельскі, А. Данаці і Д. Арлов будавалі рэпертуар так, каб ён далучаў моладзь і людзей старэйшага ўзросту да сучаснай драматургіі з выразным патрыятычным напалам і зместам мастацкім даследаваннем сённяшняга жыцця («Як гартавалася сталь», «Аптымістычная трагедыя», «Бранявоезды 14-69», «Скутарэўскае», «Інтэрвенцыя» і іншыя). З імямі іграў п'есы маштабныя, багатыя на яркія вобразы — назаву, напрыклад, «Беспасажніц» і «Таленты і паклоннікі» А. Астроўскага, «Рэзніца» М. Гогаля, «Ягор Бульчыва» М. Горькага, «Анну Карэніну» Л. Талстога.

Вайна прымушала нас спыніць гастролі і рэпетыцыі ў Беластоку. Артыстам, якія на сцэне даволі часта ігралі ваенныя п'есы, давялося асабіста перажыць бамбёжкі, трывогі, горкі шлях адступлення. Потым адны з нас сталі байцамі нашай арміі, другія выступалі з канцэртамі на пярэднім краі, у шпітальных і на прадпрыемствах. Калі артысты Беларусі бывалі ў Маскве, іх запрашалі ў ЦК КП Беларусі — там рабіліся спавядачы аб тым, што і дзе мы рабілі, як выконвалі патрыятычны абавязак мастака-грамадзяніна. Актэры жылі адным імкненнем — сваім мастацтвам натхняць воінаў і працоўных на подзвігі ў імя Перамогі.

З першых дзён вызвалення беларускай зямлі ад захопнікаў нашы франтавыя брыгады і тэатральныя калектывы разгортваюць дзейнасць у родным краі. Аднаўляецца і Рускае тэатр БССР. Яго дырэктарам пэўны час быў, дарэчы, цудоўны артыст і арганізатар Аляксандр Кістаў. Пасля падрыхтоўкі новых спектакляў у Маскве калектыву быў накіраваны ў разбураныя ворагам Магілёў. І зноў артысты глыбока адчулі, што такое вайна і што такое вытрымка народа. Перад намі разгарнуліся старонкі гераічнай абароны горада па Дняпры летам сорок першага, падпольнай дзейнасці патрыятаў у акупіраваным Магілёве, рэйдаў і

смелых аперацый партызан. Я пішу аб гэтым, каб нагадаць, што мастак чэрпае матэрыял для творчасці і з асабістага вопыту, са свайх уражанняў. Мабыць, многія спектаклі Рускага тэатра БССР, прысвечаныя падзеям Вялікай Айчыннай вайны, мелі высокую грамадзянскае гучанне і ўспрымаліся як праўдзівае адлюстраванне рэальных падзей і герояў, дзякуючы эмацыянальнаму вопыту рэжысёраў і выканаўцаў ролей з тых вайнаважных дзён змагання савецкага народа з гітлераўскім рэйхам. Між іншым, і першы пасля вызвалення спектакль магілёўчане глядзелі пра вайну — гэта была драма «Сустрэча ў цемры» Ф. Кноре.

Рэжысёра ў складаных умовах пасляваеннага будаўніцтва смела ставіла перад калектывам адказныя творчыя задачы. Трупа іграла Шэкспіра і Горькага, Чэхава і Астроўскага, звярталася да савецкай класікі (назваем тут «Разлом» Б. Лаўраніва). Вялікую ўвагу аддавалі мы тэме сучаснасці, імкнуліся паказаць у святле рампы чалавеча сённяшняга дня — нядаўняга воіна, будаўніка, творцу. «Шчасце» паводле рамана П. Паўленкі, скажам, быў адным з лепшых у шэрагу такіх спектакляў.

Тэатр мае права ганарыцца, што ўсесаюзным прызнаннем карысталіся яго глыбокія па думцы і арыгінальнасці па тэатральнаму пастаноўні — «Кароль Лір» Шэкспіра, «Варвары» М. Горькага, «Брэсцкая крэпасць» К. Губарэвіча. Ён характэрна рыса ансамблеваць. Своеасаблівыя актёрскія індывідуальнасці А. Кістава, Р. Качаткова, М. Кузьменка, І. Лакштанава, А. Шах-Парон, Я. Карнауха, А. Шапскага, Г. Някрасава і іншых артыстаў пад кіраўніцтвам вядомага рэжысёра В. Фёдарова развіваліся ў гэтых спектаклях надзвычайна ярка. Паспех засведчылі і гастролі ў Маскве, дзе названыя работы калектыву атрымалі высокую ацэнку грамадскасці сталіцы, нашых калег па мастацтву і крытыкі.

Сярод хваляючых успамінаў, якія захоўваюцца ў маім сэрцы, муну назваць нашы выступленні ў сценах славуэта МХАТа. Гэта было ў 1957 годзе. Мы ігралі на сцэне, якая нібы захоўвае рэха галасоў карыфелю лепшага рускага тэатра, драму фінскай пісьменніцы Х. Вуоліні «Каменнае гняздо». Прызнанне сталічнага гледача было тады вельмі дарагім для нас яшчэ і таму, што гэты спектакль паказваў рэпертуарную мабільнасць калектыву.

Значны след у гісторыі рускай сцэны ў Мінску пакінула народная артыстка БССР В. Рэдліх (цяпер яна прафесар Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута). Ёй належыць пастаноўкі такіх этапных для нас твораў, як «Антоній і Клеапатра» Шэкспіра, «Беспасажніца» А. Астроўскага, «Дзеці сонца» М. Горькага і «А дванаццатай гадзіне» А. Арбузава. Мастак высокай культуры, яна чула прыслухоўваецца да сучасных наватарскіх шуканняў і ўмела зберагае традыцыі рэалістычнага мастацтва. Яе работа з актэрамі узбагачае, абуджае фантазію, дысцыплінуе ўсіх.

Шчыра кажучы, пасля смерці А. Кістава і Р. Качаткова, пасля таго як у іншыя тэатры пайшлі Я. Карнауха, Г. Някрасаў і Т. Трушына, мы

трохі разгубіліся, але «жыццё надзвычай упартас», як гаворыцца ў І. Друцэ (яго п'есе «Птушкі нашай малодасці» мы іграем з вялікай асалодай), і неўзабаве мінчане зноў пераканаліся, што новыя сілы таксама здольныя працаваць па высокім ідэяна-мастацкім крытэрыям. Паспех, з якім ідуць на сцэне Рускага тэатра БССР п'есы «Чалавек збоку», «А зоры тут ціхія...», «Мілы падманшчык», «Марыя Сцюарт», «Разгром», не толькі радуе, а і абавязвае нас не супакойвацца на дасягнутым, удасканаліваць майстэрства. Ды і ў галіне рэпертуару ёсць аб чым паклапаціцца. Пакуль што мы не замацавалі сталых кантактаў з драматургамі рэспублікі, з пісьменнікамі іншых жанраў.

Выканаць тэя вельмія задачы, якія партыя і народ ставяць перад мастацтвам, немагчыма без творчых сувязей з літаратарамі. Прапоўныя подзвігі сённяшняга рабочага класа, калгаснага сядлянства, моладзі чакаюць свайго яркага і глыбокага адлюстравання на сцэне. Прыкра, але даводзіцца гаварыць аб тым, што ў патоку п'ес, якія наш мастацкі савет чытае, шукаючы цікавы і актуальны твор для раскрыцця ідэальных тэм, сапраўды таленавітае ўвасабленне вобраза сучасніка сустракаецца вельмі рэдка. Відаць, і тое, што розныя тэатры вымуншаны часам іграць аднолькавы рэпертуар, тлумачыцца гэтым.

...У будынку на вуліцы Валадарскага іграюцца апошнія перады гастролі спэнтані саракавога сезона. І на сходах грамадскіх арганізацый калектыву, і ў асабістых размовах мы робім пэўныя высновы не толькі з дасягненняў і прэлікаў мінулага года, а за досыць значны перыяд дзейнасці. Узрост Рускага тэатра БССР імя М. Горькага — гэта ўзрост сталасці, і наперадзе — новыя адкрыцці і радасці, новыя шуканні і знаходкі.

Узброеныя марксісцка-ленінскім вучэннем, адукаваныя і дасведчаныя выхаванцы савецкай школы мастацтва сацыялістычнага рэалізму, маладыя кадры артыстаў, рэжысёраў, мастакоў, якія складаюць наш калектыв, мараць кожным творам спрыяць выхаванню грамадзян краіны ў духу інтэрнацыяналізму і савецкага патрыятызму, сцвярджаюць высокія якасці і рысы сапраўднага чалавеча сацыялістычнага грамадства, які актыўна і мэтанакіравана крочыць да велічнай мэты — да камунізма.

28 мая. Зала тэатра поўная. Амаль у кожнага, хто прыйшоў сюды — іветкі: бэз ландышы, ружы... Сабраліся прадстаўнікі грамадскасці Мінска і гасці.

За сорок гадоў пастаўлена 209 спектакляў. Пра іх расказваюць шматлікія фатаграфіі на двух экранях, што знаходзіцца на сцэне — «Крамлёўскія куранты», «Кароль Лір», «Аптымістычная трагедыя», «Узнятая ціліна», «Варвары»...

Горача віталі гледачы любімых актэраў, якія выступілі ва ўрыўках са спектакляў розных гадоў — народных артыстаў СССР А. Клімава, Я. Палосіна, народных артыстаў рэспублікі Г. Абуховіч, Р. Янкоўскага, заслужаных артыстаў БССР і Данштанаву, М. Кузьменка, Ю. Сідарава, І. Ражбу...

Горкаўцаў цэпла лавішавалі міністр культуры БССР Ю. Міхневіч, дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР В. Бандарчык, намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню В. Чанін, сакратар партыйнай арганізацыі саўгаса «Ждановічы» Ф. Выціц, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый, прадпрыемстваў, прафесійных і народных тэатраў.

На здымках — юбіляраў вішуче прадстаўнік саўгаса «Ждановічы» Ф. Выціц; эпізод з «Аптымістычнай трагедыя» (на першым плане А. Клімава ў ролі Камісара).

Фота Ул. КРУКА.

СТАРОНКІ ХРОНІКІ

У РЭПЕРТУАРЫ ПАЗНАЧАНЫ...

НА ПАЧАТКУ дзейнасці калектыву ставіць як своеасаблівы праграмны твор п'есу заснавальніка літаратуры сацыялістычнага рэалізму М. Горькага «Ягор Бульчыва і іншыя». Акрамя таго, тэатр за сорок гадоў сыграў «Васу Калыноў» (1938 і 59 гг.), «Дзеці сонца» (1946, 1965 і 1968 гг.), «Варвары» (1952 г.), «Мішчан» (1956 г.), «Ворагаў» (1970 г.).

З сучасных драматургаў адным з самых рэпертуарных для Рускага тэатра БССР стаў Леанід Ляонаў. Пасля значнага па ідэяна-мастацкіх якасцях «Скутарэўскага» (1934 г.) тут былі пастаноўлены «Палаўчанскія сады», «Звычайны чалавек» і «Нашэсце». Творы гэтага пісьменніка для сцэны прыцягваюць увагу тэатра глыбінёй філасофскага зместу, праўдай псіхалагічнага партрэта чалавечай асобы, якая раскрываецца ў складаных канфліктах высокага гуманістычнага гучання. Лепшыя спектаклі паводле п'ес Л. Ляонава мелі выразнае жаграванае вызначэнне, зробленае актэрамі — камедыя «Звычайны чалавек» і трагедыяны ўзлет «Нашэсце», напрыклад.

Зроблены прыкметны ўклад у сцэнічную Ленінію. Яшчэ ў саракавым годзе рэжысёр С. Уладзічанскі пастаніў «Крамлёўскія куранты» М. Пагодзіна, дзе ў ролі У. І. Леніна паспяхова выступіў Д. Арлов. У 60-я гады тэатр іграе дакументальную драму «Шостае ліпеня» М. Шатрова з А. Даброціным у галоўнай ролі.

На афішы тэатра — творы беларускіх пісьменнікаў. У трыццаці пятым годзе М. Зарэцкі разам з рэжысёраў і трупаў робіць інсцэніроўку рамана «Вязьмо» (спектакль ішоў пад назвай «Сымон Карызна»). Папулярнасцю карысталася камедыя «Што пасеем, тое і пажнем» В. Палескага (1953 г.). Тройчы звяртаўся калектыв да п'ес К. Губарэвіча: пастаноўлены «Брэсцкая крэпасць», «Галоўная стайка» і «Дзеці жыцця». У сезон 1961/62 гг. іграліся камедыя народнага пісьменніка Беларусі І. Шапкіна «Выгналі блудніц», «Над белым небам», «Куды ідзе, Сяргей?» і «Толькі адно жыццё» — назвы твораў А. Маўзона на маральна-этычныя тэмы, якія падоўгу захоўваліся ў рэпертуары. Ставілася п'еса «Права на шчасце» І. Дорскага (1956 г.). Да 50-годдзя Кампартыі Беларусі і БССР тэатр падрыхтаваў інсцэніроўку рамана «Руіны страляюць ва ўпор» І. Новікава.

Руская класіка, прапаганда якой з'яўляецца адной з пачэсных і адказных задач калектыву рускіх артыстаў у нацыянальнай рэспубліцы, прадстаўлена на афішы тэатра часцей за ўсё А. Астроўскім («Ваўкі і авечкі», «Шалёныя грошы», «Беспасажніца», «Таленты і паклоннікі», «Жаніцца Вилугіна», «Апошняя ахвяра»). На бойнім месцы і іншыя драмы і камедыі. Двойчы іграліся «Дзеці Ванюшына» С. Найдзёва. Арыгінальнай была і, умоўна кажучы, чэхаўская лінія ў рэпер-

туары Рускага тэатра БССР — «Тры сестры», напрыклад, ставіла вучанца К. Станіславаўскага І. М. Кедрова рэжысёр Л. Навіцкая, цікавыя актёрскія работы надавалі свежас гучанне спектаклю «Дзядзька Ваня» (1949 г.). Крытыка і грамадскасць высока ацанілі і «Уладу цемры» Л. Талстога, пастаноўку, у якой, дарэчы, з вялікім задавальненнем выступаў народны артыст СССР І. Ільіскі (у ролі Акіма, якая лічыцца ў яго класічнай). Апладыравалі мінчане і лермантаўскаму «Маскараду», паказанаму ў шасцьдзясят шостым годзе.

«Атэла», «Дванаццатая ноч», «Кароль Лір», «Антоній і Клеапатра» засведчылі сталасць рэжысёраў В. Галаўчынера С. Уладзічанскага, В. Фёдарова і В. Рэдліх, артыстаў А. Кістава, І. Ражбу, А. Шапскага, Г. Някрасава, А. Клімава, Р. Янкоўскага, І. Лакштанава, Ю. Сідарава, Г. Абуховіч. Гэтыя пастаноўкі твораў Шэкспіра ўвайшлі ў тэатраўнаўчую літаратуру, а пра «Ліра» з захвапленнем гаварылі англійскія дзеячы тэатра, прызнаўшы маштабнасць і глыбіню ўвасаблення гэтай трагедыі ў Мінску. «Каханне і здрада» і «Марыя Сцюарт» — такі Шылер у Рускаім тэатры БССР.

У розныя гады калектыву ставіць і іграе творы Мальеба, Гальдоні, Лопэ дэ Вэга, А. Дюма-сына, Д. В. Прыстлі, Д. Галсуоры, Б. Ньшыча, К. Фехер, Б. Воэхта, Л. Кручынскага, Ж. Ануй і іншых еўрапейскіх пісьменнікаў мінулага і сучаснасці...

ЛЕПШЫЯ спектаклі, пазначаныя ў саракагодным летпісе Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага, складаюць змест рэпертуару, які дае ўзровень аб яго ідэяна-мастацкіх пазіцыях — рэалістычных, народных, партыйных па сутнасці і духу.

займаюць большую частку старонкі. Бездапаможнасць і безабароннасць у сутыкненні з разбуральнай сілай, поўныя драматызму. Разам з мастаком бачыш жорсткасць таго, што адбываецца, адчуваеш пратэст. Прыгадваеш радкі паэта:

Радасць і смутак спазнаў не адзін паляўнічы
Тою хвілінай, калі ён з падседкі на золку
Трапна падцаліць—і певень, залопаўшы крыллем,
Чмокнуецца вобземлю, так і не скончыўшы песні.

Наступная ілюстрацыя «...як лес безгалосы, мы пад сякерай...» гучыць, як рэквіем, выходзіць за рамкі канкрэтнага часу, становіцца сімвалам смутку часоў, аб якіх паэт пісаў:

...жахлівыя здзені
Церпіць пакутнік пад страшным прыгнётам чужынцаў!
Мы — шчэ натоўп, грамада непісьменная, цемра.
Вы не зайздросце становішчу нашаму, людцы.
Князь і баары — усе, каму льга заступіцца.

заносіць кап'ё... хваляй накатваюцца гончыя — усё праносіцца нібы парывісты вецер.

Стрэламі ўтыканы ў скабы і ў грыву, як пер'ем,
Зубр вокамгненна рвануўся ў гушчар, а з засады
Коп'і і пікі шыбнулі лаўцы, і ўпілася
Сталлю булатнай у цела звярынае зброя.

Зубр А. Кашкурэвіча цудоўны сваёй імклівацю і магутнай сілай. Але адносна ўсё, і сярод смяротнай вакханалі ён нібы мяняецца, становіцца непарапцывальна маленькім. Яго скульптурна выразная постаць нібы пачынае слабнуць. Гранічнае напружанне ног перадаецца шы, але галава панікла. Паэт з захапленнем гаворыць аб зубры, але ў ілюстрацыі адчуваецца і тое, чым ён завяршае расказ аб паляванні —

Досыць таго, што расказана, каб меркаванні
Збегліся ў вывад: забойная гэтая забава—
Проста шалёная прыхамаць князя-вар'ята,
І не адмые нявіннай крыві венцаносец
З лаўраў сваіх паляўнічых і ратнае славы.

ПЕСНЯ, ПАЧУТАЯ СЭРЦАМ

Безліч выпадкаў, прыгод і жывых успамінаў
Хваляй нахлынуць, палоняць душу—і здаецца:
Зноў ты вярнуўся ў той край, дзе пачатак пачаткаў
Сэнсу жыцця і пачуцця святога—радзіма—

Глухі да нас і не горай, чым жорсткі татарын.
Душаць пятлёй галасы, абурэння ў народзе.

У гэтым лісце — тая ж безабароннасць, што і ў першай ілюстрацыі. Толькі ахвяра моцных тут не жывёліна, а чалавек «Тысячы душаў нявінных гінучы пры кожным уздыху ліхіх супастатаў». Мужчыны пайшлі на вайну і не вярнуліся з палёў бясконцых бітваў. Дома засталіся толькі жанчыны — суровыя, служаныя, утайманыя, журботныя. «...вайна выклікае гнеў мой, і слёзы, і боль», гаворыць паэт. А мастак паказвае кося, якія сталі не толькі прыладай працы, але і сімвалам смерці: рукі, узнятыя з маленнем да неба, і застыўшыя, як у распяці: жыццё — цяжкі, бязрадасны крыж, беспрасветныя пакуты. Пад нізкім, трывожным небам чарада жанчын—вечных працаўніц, жанчын — маці, жанчын той зямлі, дзе —

Кроўю сплываючы, мы абзлюдзелі ў бітвах,
Курыцы клюнуць няма дзе на целе ад ран незгойных.

Рэкамі кроў наша льецца...

Дзіця, траўка-зуброўка, чэрап каня — напамінае аб тым, што ўсё жывое мае патрэбу ў апецы, абароне ад зла, нядобрай сілы, бо «колыкі ні жался, ні вохкай, а чэмеру гора не падсалодзіш жалёбою...»

Адносныя паміж людзьмі ідуць у кнізе побач з адноснымі чалавека да звера. Грозны, панурны, магутны, рагаты асілак «лютасцю больш небяспечны, чым люты драпежнік; зубр для людзей не страшны: не чапай — не зачэпіць». Але людзі самі ідуць на зубра. І тады...

Хто не пабачыў сваімі вачыма — не ўявіць,
Як вар'яце паранены зубр і рыканнем
Пушчу ў трымценне прыводзіць—аж сыплецца шэрань.

Дзікае паляванне спыняе ўвагу мастака, які выбраў эпізод, калі «пад капыццем зямлі і ўздыхае, і стогне».

Калісьці Дзюрэр намалюваў чатырох коннікаў, якія імкліва нясуцца. Гэта — вайна, голад, мор і смерць, што знішчаюць род чалавечы. У ілюстрацыі А. Кашкурэвіча наступаюць на зубра разрачаныя коннікі, адзін з іх, ашалелы ад лютасці,

Вобраз князя Вітаўта вырашаны мастаком мадэляльна. Квадратны твар без вусоў і бараты стаў цэнтрам ліста. Дужыя рукі, якія моцна трымаюць меч, магутная фігура, акружаная гатовымі да бою воінамі і паляўнічымі. Выразныя, характэрныя твары, па-майстэрску перададзены холад зброі, мяккасць тканіны.

Аўтар паэмы заклікае:

Спынім забойствы! Сумленне, і розум, і гонар
Уладна загадваюць кніжніку: як са званіцы,
Бі ў сваёй вонкае слова, узбройвай народы
Супраць разбою! Бясконца купае і губіць.
Марс збраяў осны людзей у крывавых купальнях.

Мастак адгукнуўся на гэты сваёй апошняй гравюрай «б'юцца князі-ваяводы, а стогнуць народы...» У ёй няма канкрэтнага часу. Больш таго, калі на некаторых гравюрах кнігі атрыбутыка, касцюмы, часам здаюцца спрэчнымі, то на гэтай — праз рысы Адраджэння праглядаюць лініі і формы нашага часу. І калі такое змяшчэнне акцэнтаў у бок сучаснасці на папярэдніх ілюстрацыях некалькі аслабляе сувязь з першакрыніцай, затушоўвае непаўторнасць самога твора, то сучаснае бачанне, настроі. У гэтай гравюры, на мой погляд, зусім апраўданы. Пазбаўленая выразнага кампазіцыйнага цэнтру, складзеная быццам з асобных фрагментаў, ілюстрацыя перадае не адну бітву, а мноства іх. Яна як частка ў бясконцым патоку войнаў, сляпой жорсткасці, бяссэнсавасці і тупога шаленства. Нягледзячы на некаторыя недахопы, ілюстрацыя гэта, як трагічнае фортэ, абарванае на самай высокай ноце, сучасна апошнім радкам паэмы Міколы Гусоўскага:

Хай гэты свет, пад харугвамі боскае волі,
Вочы партрэ і сляпым, і дурным і пакажа,
Дзе небяспека і смерць. І няхай вінаватых
Так пакарае няўмольнаю ўладай закона,
Каб паслядоўнік, стырна не ўпуснаючы ўлады,
Нашую збр-ю скрыжоўваў са зброяй варожай
Толькі за праўду, са шчырай адданасцю справе
Мужа дзяржаўнага вёў каравелу дзяржавы
І праз хаос, і праз штормы ў няўстойлівым свеце!
Эма АРАВА.

пісаў беларускі паэт Мікола з Гусава. Пісаў на латыні ў сваёй «Песні пра зубра». Лірыка-эпічная паэма Міколы Гусоўскага была перакладзена на рускую, польскую, літоўскую, чэшскую і іншыя мовы. У гэтым годзе, калі спаўняецца 450 год з часу выхаду «Песні пра зубра» (надрукавана была ў Кракаве ў 1523 годзе), у выдавецтва «Беларусь» яна выйшла асобнай кнігай на беларускай мове. Кніга аформлена мастаком А. Кашкурэвічам.

Веліч раз'юшанага зубра на вокладцы, герольд, словы паэта: «напісанае застаецца», строгаць рамы, якая арганізуе старонкі, геральдычныя стужкі, 6 ілюстрацый, акцэнтаваўшых асноўныя думкі паэмы—усё гэта абуджае ўяўленне, уводзіць у свет, створаны М. Гусоўскім.

Акунуўшыся ў эпоху, у якую жыў паэт, вывучыўшы разнастайныя крыніцы, мастак стварыў мноства накідаў, варыянтаў, ілюстрацый. З іх выбраў толькі тое, што вызначае галоўную тэму паэмы.

...Пад сонцам ніводнай хвіліны
Без барацьбы не было на зямлі і не будзе—
Гэта закон існавання жывога ў прыродзе.
Прага ўзяць зверхнасць над слабым
распальвае ярасць,
Вынік жа бойняў крывавых—калецтва ці згуба.

Гэтая думка звязвае пяць ілюстрацый. Шостага—партрэт аўтара кнігі, дакладней, яе літаратурнага героя, патрыёта сваёй радзімы, чые філасофскія погляды і гуманістычнае светаўспрыманне ўражвае сваёй актуальнасцю.

Партрэт не іпаграфічны, але і не зусім выдуманый. Час це данёс да нас ні выяўленчага, ні славеснага адлюстравання Міколы Гусоўскага, але вобраз яго дакладна і выразна паўстае са старонак паэмы. Ён, сын лесніка-паляўнічага, піша аб руцэ, «што да лука прывыкла», аб паляваннях, дзе «часта і я быў раўнёю сваім пабрацімам», сярод якіх «баязлівых не любяць», аб тым, што «Край свой цяпер ужо ўласнасць Кароны» калісьці я перамераў удоўжкі і ўноперак пешшу». З кнігі даведваемся, што «свет даўніны вывучаў па кнігах славянскіх-граматах рускіх, кірыліцай пісаных вязкай». І што знаходзіўся ён пры палкоўстве ў Рыме, сталіцы найбольш перадавай тады дзяржавы, калісьці Адраджэння. На партрэце, створаным А. Кашкурэвічам, магутны, шырокаплечы, статны чалавек са спакойнымі рукамі і мужным, некалькі засмучоным тварам. У ім—спрытнасць і сіла, мудрасць і воля. Побач фаліянты, як атрыбуты вучонасці, верны сабака, як дарагі напамінак аб мінулых прыхільнасцях, лава, засланая дываном, касцюм—усё гэта ад Адраджэння. Навейна эпохай і знешняй стрыманасцю адлюстравання пры напружанасці, значнасці ўнутранага жыцця, гармонія з акружэннем, недакучлівы веліч вобраза. Партрэт гэты выцікае ў памяці вядомы партрэт Ф. Скарыны.

Кожная наступная ілюстрацыя са зваротнага боку ўпрыгожана геральдычнай стужкай з тэкстам. Розныя па малюнку, напружана выгнутыя стужкі ўносяць у афармленне кнігі дынаміку, неспакой.

«Безліч у пушчах і звера, і птушкі...»—напісана на стужцы першай ілюстрацыі, але мастак гаворыць пра большае. Ён нібы дадае да напісаных на стужцы слоў — «Нават і ў пушчы свой звычай, свой звод памінальны». Зыходзячы з гэтага, ілюстрацыя нясе дзве сэнсавыя нагрукі. У верхняй частцы яе — паляўнічыя з сабакамі, якія праследуюць звера, у ніжняй — у акружэнні поўных жыцця траў і раслін тонкімі лініямі паказана параненая касуля і цёмнай масай над ёй—магутная постаць паляўнічага. Цяжар рукі, поўная імкліваасці поза, узняты над зверам нож—усё гэта адводзіць нас ад радасці, азарту палявання. Касуля і паляўнічы, гатовы забіць яе,

ДЗЕ НАРАДЖАЕЦЦА МОДА

Хуткая дакладная лінія імкліва «бяжыць» па паперы, сустрэаецца з іншымі, пераплятаецца з імі, зноў выбягае на прастор аркуша...

Паўстаюць крыху падоўжаныя фігуры людзей у вельмі прыгожым, зручным, элегантным адзенні. Мы адразу пазнаем у іх нашых сучаснікаў, для якіх знешні выгляд — ёсць адлюстраванне іх багатага духоўнага свету.

Іна Булгакава яшчэ зусім маладая. Але, між тым, яна старшы мастак групы перспектыўнага мадэліравання Рэспубліканскага дома мадэлей. Гэта значыць, што яна і яе таварышы закліканы выпрацоўваць асноўны напрамак моды на бліжэйшы перыяд. Яны як бы ідуць наперадзе моды, вядуць яе за сабою і накіроўваюць у адпаведным напрамку.

Мода ў наш час робіць уплыў і на паводзіны чалавека, і ў многім фарміруе свядомасць людзей. Але мода капрызная — мы ведаем. Яе голымі рукамі не возьмеш, не перахітрыш. Тут трэба быць вельмі чутлым, усебакова адукаваным і таленавітым чалавекам.

Становішча «разведчыцы» многае вызначае і тлумачыць у рабоце мастачкі. У гучнай дэкаратывнасці, у вастрыні і смеласці яе прапановы, бадай, адчуваецца мэтанакіраваная палеміка з масавай прадукцыяй — з яе рацыяналістычным празаізмам.

І. Булгакава — удзельніца многіх выставак. Рэспубліканскіх, усеагульных, міжнародных... Яшчэ ў студэнцкія гады яе дыпломная работа дэманстравалася на міжнароднай выстаўцы ў Манрэалі.

Віднае месца займалі работы Іны ў калекцыі Рэспубліканскага дома мадэлей на Міжнародным фестывалі мод, які праходзіў у Маскве. Рэчы рознага прызначэння аб'яднаны былі імкненнем мастачкі спалучыць у модзе «сучаснасць з фальклорам». Адсюль асабліва цяга да такіх матэрыялаў, як аўчынны велюр, скура, футра цяляці. Шырока выкарыстоўвае мастачка такія знамяні, і ў той жа час «нечаканыя» матэрыялы, як парка, лён. Але самае галоўнае ў работах І. Булгакавай тое, што ў іх няма надуманасці, празмернай ускладнёнасці. Іна заўсёды памятае, што за мадэллю — чалавек, і адзенне павінна дапамагаць яму быць натуральным, падкрэсліваць яго прыгажосць і грацыю.

Этапам творчай біяграфіі мастачкі стаў удзел у выстаўцы беларускай моды на Міжнародным кірмашы ў Плоўдзіве. Яна прадставіла на агляд розныя камплекты адзення: для працы, летняга адпачынку, спорту. У іх яна зноў звярнулася да беларускага фальклору. Схільнасць мастачкі да выразнага багацця кампазіцыйных рашэнняў аказалася сугучнай запатрабаваным часу. На работы маладой мастачкі звярнулі ўвагу. Мадэлі І. Булгакавай трапілі ў лік перспектыўных. Сапраўды, прайшло нямнога часу, і прапанаваныя ёю ў Плоўдзіве лёгкія палярыны,

доўгія камізэлькі, трыкутажныя камбінезоны, ансамблі для адпачынку, вырашаныя вынаходліва, з налётам рамантычнасці, сталі характэрнымі для моды наступных год.

Іна працуе з захапленнем. Яна з шчаслівай кагорты тых, хто «знайшоў сябе». Натуральна не ўсё ідзе гладка. Побач з удачамі — засмучэнні. Іншы раз задумаеш мадэль, убачыш яе ў акрэсленым матэрыяле, а такога матэрыялу няма. Ча-ста не аказваецца патрэбнай фурнітуры. Арганізацыйныя непаладкі таксама перашкаджаюць. І майстры часам падводзяць, ды і сам нешта недадумаў...

Каб выйсці на ўсеагульную і тым больш на міжнародную арэну, трэба быць настойлівым, цярплівым, апантаным...

На ЭКСПО-70 беларускі і літоўскі дамы мадэлей прадставілі савецкую школу мадэліравання. На выстаўцы шэраг работ паказала І. Булгакава. Найбольш удалай было адзенне для адпачынку. Для гэтых мадэлей Булгакава выкарыстала матэрыял, які яна палюбіла — футра цяляці. Яна ўдала камбінуе натуральныя колеры футра з іншымі матэрыяламі. Элементы крою сашнураваны скураным жгутам. Гэта надае мадэлі ненадакчлівы, арганічна ўплецены ў агульную кампазіцыю касцюма, арнамент. Выяўленая ў поўнай меры прыгажосць матэрыялу прыдае своеасаблівае гатовым рэчам.

Для мастацкай манеры Іны Булгакавай характэрны абвостраны кантраст паміж вялікай кампазіцыйнай масай і дэталлю. Яе ансамблям адзення ўласціва прастата, плаўнасць ліній...

У мінулым годзе савецкая мода ўпершыню пераступіла межы Югаславіі. Гонар прадстаўляць нашу краіну на Міжнароднай выстаўцы ў Загрэбе выпаву Беларускаму дому мадэлей. Зноў непасрэдна ўдзел у стварэнні калекцыі прымае Іна Булгакава.

Югаславія — краіна з высокай культурнай мадэліравання адзення, з вялікім вопытам тэатралізаваных паказаў яе. Шырокую вядомасць набылі «спектаклі» моды, створаныя Аляксандрам Іаксімавічам. Усё гэта асабліва абавязвала беларускіх мадэльераў, якія пачалі рыхтаваць калекцыю для Загрэба.

І. Булгакава імкнулася стварыць мадэлі, блізкія па свайму гучанню да народных. «Скарынінскія гравіоры» дае мастачка назву калекцыі, у якую ўвайшлі ансамблі з тунікамі і шырокімі паясамі. Мадэлі былі выкананы з тонкаарнаментаваных няяркіх матэрыялаў. Іна стварыла цэлую серыю мадэлей, у якіх былі выкарыстаны элементы народнай творчасці. Але і ў гэтых, падкрэслена нацыянальных ансамблях, не было адарванага ад сучаснасці этнаграфізму. Беларускаю калекцыю сустрэлі ў Загрэбе з цікавасцю. У гэтым — заслуга І. Булгакавай.

М. ЗАБОРАУ.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ДЭМАНСТРУЕЦЦА ВЯСЁЛКА

Жартаўлівая прымаяна пра паллунічага і фазану яшчэ ў пачатковай школе дапамагае нам дакладна пералічыць усе сем колераў вясёлкі. А колькі адценняў у кожнага — яшчэ ніхто не падлічыў. Фарбы, як музыка. Сем нот, а з іх нараджаецца і прасценькая гама і складаная сімфонія.

Сімфонія фарбаў — ад самых урачыстых да пранізліва пашчотных — дэманстравалася на ВДНГ БССР у Мінску. Тут і веснавыя кветкі — першыя сціплыя фіялкі і пышныя гартэзіі, далікатныя гіяцынты, вытанчаныя гваздзікі, прыгажуні ружы і мора цюльпанаў. Цюльпанаў «прынцаў» і «прэзідэнтаў», дзікіх алтайскіх і буйных пунсоў, якія завуцца «Парад» і так хораша пасуюцца да абеліска на плошчы Перамогі ў Мінску.

На выстаўцы — расліны для клумбаў і рабаткі, хатнія і ландшафтныя. Вырашаныя на заводскім двары, у Батанічным садзе АН БССР, на ўчастках садаводаў-аматараў і ў спецыялізаваных гаспадарках.

Цэнтральнае месца адведзена Батанічнаму саду. У яго калекцыі перавага адведзена цюльпанам і, бадай, не за адну прыгажосць. Апроч сваіх дэкаратывных якасцей кветка гэта надзвычай «рэнтабельная». Гэта зразумела не толькі цаніцелі прыгожых, але і гаспадарчыя работнікі. У калга-

сах «Дружба» Нясвіжскага раёна і «Краснае» Стаўбцоўскага, напрыклад, пачалі вырошчваць насенне цюльпанаў для ўсёй рэспублікі.

Мінскі камбінат дэкаратывнага садаводства і Лошыцкі інстытут гародніны і бульбаводства прапануюць ружы, тыя ж цюльпаны, нарцысы, налы, гваздзікі, самых незвычайных колераў гартэзіі.

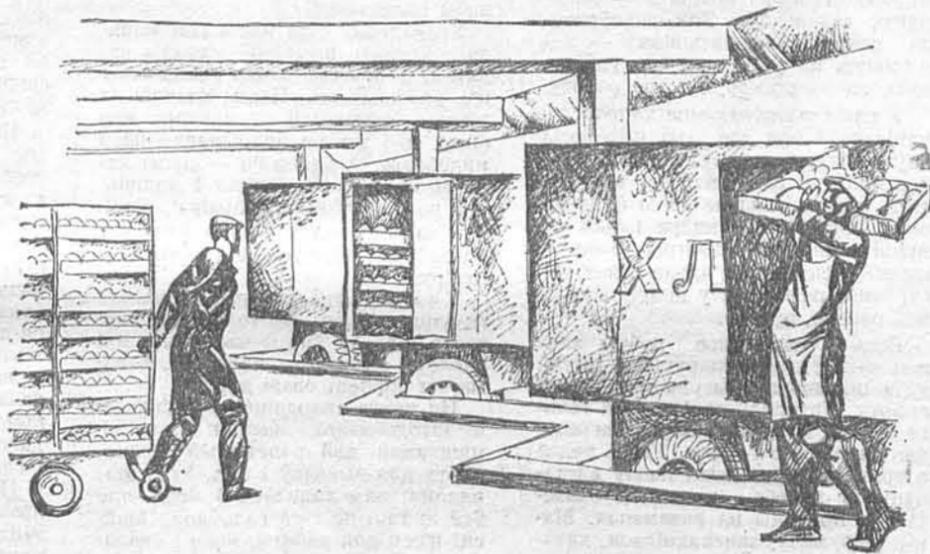
Зусім невялічкі стэнд Мінскай гародніннай фабрыкі. Але яго нельга абысці. Тут палымнеюць ярка-аранжавыя, жоўтыя, чырвоныя кветкі нейкай незвычайнай расліны. Гэта паўднёваамерыканская кальцыярыя. Капрызная і пераборлівае расліна, як кажуць мастакі-мадэльеры, востра дэкаратывна, змагла б ўнесці яркі штрых у афармленне вуліц і сквераў сціплай на фарбы сярэдняй паласы нашай краіны.

І яшчэ адна расліна ўпрыгожыла б нашы скверы. Японская айва. Невялічкі кустарнік з надзвычай прывабнымі экзатычнымі кветкамі. Яе вырасілі і прывезлі на выстаўку вучні Мінскай сярэдняй школы № 47.

Удзельнікі сёлетняй выстаўкі і 33 аматары — члены секцыі таварыства аховы прыроды. Трэба адзначыць, што калекцыя аматараў вельмі разнастайная і ўдала дапаўняе стэнды прафесійных кветнаводаў.

Р. БАКУНОВІЧ.

Хлеб з залацістай, падпаленай скарынкай, духмяны, мяккі — кожны дзень ён «прыходзіць» да нас у дом, прыносячы з сабой пах палёў, радасць быцця... Мастак Леанід Зільбер пабываў на Мінскім хлебаводзе № 5. Прапануем увазе чытачоў яго замалёўкі.

УВАЖЛИВА чытаю матэрыялы пад рубрыкай «Народны тэатр і яго праблемы». Па-добраму зайздросчу рэжысёрам народных тэатраў палатна культуры мінскіх трактаразаводцаў А. Вяліева і Баранавіцкага гарадскога палатна культуры М. Пячонінай, якія расказалі, як яны наладзілі вучобу ў сваіх калектывах. У іх працуюць студыі, многа абітурыентаў, заняты адбываюцца рэгулярна і выпускнікі радуецца сваімі поспехамі.

А мы, нягледзячы на добрую задуму, дакладнае размеркаванне абавязкаў і, нарэшце, уяўленне новай пасады — загадчыка навучальнай часткі, — ніяк не можам наладзіць вучобу. Усё не ханае часу, набягае нешта больш важнае, і мы яе адкладаем «на потым». Гэта бянтэжыць мяне, не дае спакою. Думаю ўсё ж, што ў новым сезоне мы пераадолеем сваю інертнасць і неарганізаванасць. Вучыцца трэба.

Не буду спыняцца на штодзёнай рабоце — ёсць у нас і добрае, шмат яшчэ і недаробак. Аднак на маральны бок жыцця калектыву хачу звярнуць асаблівую ўвагу ўдзельнікаў дыскусіі. Былі ў нас у свой час і выпадкі «зазнайства, супярэчнасці, але сёння нашы навічкі, мне гэта хочацца падкрэсліць, трапляюць у здаровы, дружны калектыв, дзе поспех аднаго — поспех агудны. Дружба працягваецца не толькі ў тым, што мы разам адначасна дні нараджэння кожнага артыста або хадзім у кіно. Адметная рыса творчага жыцця — у атмасферы таварыскасці і прыязнасці. Удала работа маладога артыста прыносіць радасць усім. Так ужо ў нас павялося, што на адну і тую ж ролю мы прызначаем некалькі выканаўцаў. Сярод іх няма другарадных, усё — асноўныя. Справа гонару кожнага — дапамагчы таварышу. Так выхоўваецца пачуццё калектывізму — адказнасць за рост кожнага ўдзельніка, за спектакль, за ўсю работу.

У сваіх нататках мне хацелася б напісаць і пра тое, на што сама даўно шукаю адказу. Гаворка ідзе пра вялікую захопленасць тэатрам тых, хто не звязвае сваю будучыню з прафесіяй актёра і тым не менш заняткам у тэатры (рэпетыцыям, спектаклям) аддае шмат часу, іншы раз нават у шкоду асноўнай рабоце, вучобе.

Ёсць у калектыве добры хлопец — студэнт Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту. Прышоў да нас, калі толькі пачаў вучыцца. Зараз ён студэнт чацвёртага курса. І вось недзе з трэцяга курса юнак пачаў адставаць у вучобе, паявіліся «хвасты» — правалы на экзаменах. Маці, зразумела, занепакоілася, катэгорычна патрабуе ад сына пакінуць тэатр. А хлопец іграе ў нас вядучыя ролі, іграе добра і разумее, што, калі пакіне калектыв, за-

мяніць яго цяжка. Ды і захопленасць тэатрам у яго ідзе ад сэрца і, вядома, не проста парваць з тым, што любіш.

Або яшчэ: здольная дзяўчына прыходзіць у тэатр таксама першакурсніцай, заканчвае інстытут, атрымлівае дыплом інжынера і... не хоча працаваць інжынерам. Збіраецца ў тэатр, хоча стаць актрысай. Гэта рашэнне не ўзбаламучанай дзяўчыны, яно, відавочна, правэрана жыццём, роздумам. У сям'і трывога. Бацькі патрабуюць кінуць тэатр. Значыць, дарэмна дзяўчына вучылася пяць гадоў, займала чужое месца?

Не дам рады: што мне рабіць у

БУДНІ, ПОЎНЫЯ ХВАЛЯВАННЯЎ

такіх выпадках? Я, зразумела, пытаюся не для таго, каб атрымаць адназначны адказ, сама ж сказаць катэгорычнае так або не — не маю права.

Вядома, прыемна, калі маладзёк, правяршышы сябе, звязвае сваю будучыню з тэатрам. Пяць выхаванцаў нашага калектыву паступілі вучыцца на блізкіх тэатры спецыяльнасцях, а двое — збіраюцца стаць рэжысёрамі. З «шчаслівых» прыкладаў хочацца нагадаць яшчэ адзін: дзяўчына заканчвае музычнае вучылішча, але тэатр пакідаць не думае: будзе працаваць на спецыяльнасці і хоча застацца ў нашым калектыве.

Усхваляваю ўсіх нас адзін выпадак. У тэатр прыйшоў малады чалавек, а пра яго ліхая слава ідзе: п'е, дэбаньчыць. Нашы хлопцы да мяне з прэтэнзіяй — навошта яго бяру, каб жа не здарыцца чаго нядобрага. А цяпер ён — душа калектыву. Іграе і вялікія і маленькія ролі, грузіць дэкарацыі, узнімае заслону, усё робіць ахвотна. Бацькі не нарадуюцца і дзякуюць тэатру.

У гэтых выпадках нас ахоплівае пачуццё гонару не толькі за наш тэатр, але за ўвесь калектыв, які здолеў выхаваць чалавека, дапамагчы знайсці сваю дарогу.

Не вярта скардзіцца на цяжкасці штодзённага жыцця: няма памышкання для рэпетыцыі, транспарту для выездаў і г. д. Усё гэта, вядома, нам хацелася б мець, але ўсё ж такі не гэта галоўнае. Знайсці п'есу для работы, якая і спадабалася б усім, была патрэбна гледачу сёння, расказвала пра жыццё нашага сучасніка, была б нескладанай у тэхнічных адносінах, ды яш-

чэ, каб усе актёры атрымалі б у ёй цікавыя ролі, бадай, самае цяжкае. На пошукі п'есы ідзе месяц, два, а то і больш. Нам велімі патрэбны п'есы, напісаныя спецыяльна для народных тэатраў. За драматургіяй для прафесійных тэатраў не ўгнацца. А што-небудзь лягчэй знайсці амаль немагчыма. Тэатр жа без драматургіі жыць не можа.

Многія з нашых актёраў мараць пра зававетную ролю. Гэта ж здорава! Самадзейны артыст не задавальняецца толькі той ролю, якую яму даводзіцца іграць у чарговым спектаклі (так ужо склаўся рэпертуар) і выношвае мару калі-небудзь сыграць Васу Ілалізнову, каралеву Марыю Сноўрт, Любоў Яравую, Чацкага, Хлестакова... Мы разумеем, з такімі п'есамі, прынамсі цяпер, нам не справіцца. І вось каб «не згасла» тая мара, тая іскрынка, мы збіраемся падрыхтаваць спектакль з урыўкаў п'ес класічнага рэпертуару, дзе кожны мог бы паспрабаваць сябе ў недасягальнай пакуль што ролі. Калі такі спектакль атрымаецца добра, — пакажам гледачам, не выйдзе — пакінем для сябе, як вучэбны. Ва ўсякім разе да яго мы ўжо рыхтуемся.

Некалькі слоў аб ролі тэатра ў жыцці чалавека, які прыйшоў да нас. Відавочна, самадзейны тэатр ад розніваецца ад прафесійнага не толькі ўроўнем майстэрства. У самадзейнага тэатра першачарговым з'яўляецца, на мой погляд, маральны, выхаваўчы аспект. (Прадбачу, што мне будучы паручыць, але ж гэта, напэўна і цікава для дыскусіі). Чалавек валодае іншай, далёкай ад тэатра спецыяльнасцю. І любіць яе. І з тэатрам у яго сувязі моцныя — яны ўзбагачаюць яго духоўны свет, дапамагаюць успрымаць жыццё ў многіх яго правах. Эстэтычныя катэгорыі становяцца для яго не толькі традыцыяй, яны глыбока праікаюць у яго свядомасць, абуджаюць пачуцці, думкі...

Неяк гады два назад задумалі мы лекторы «Тэатр, ты мне патрэбен». Заняткі лекторыя адбываліся так: я каротка расказвала пра гісторыю тэатра, яго прызначэнне, ролю ў сучасным грамадстве. Паказвалі ўрыўкі з п'ес савецкіх драматургаў, знаёмілі гледачоў з выканаўцамі. Нашы артысты дзяліліся думкамі аб тым, якое месца ў іх жыцці займае тэатр і г. д. Пасля пачыналася жывая гаворка з гледачамі. Мы адказвалі на многія пытанні. Такі лекторыі прынес радасць не толькі нам, артыстам, але і гледачам.

Наша першачарговая задача — прапагандаваць тэатральнае мастацтва, быць асветнікамі і выхаванцамі.

Ірына МАТРОСАВА,
рэжысёр народнага тэатра
Гомельскага палатна культуры
упраўлення бытавых паслуг.

МЕНШ МЕСЯЦА засталася да першага рэспубліканскага свята духавой музыкі, якое будзе ўпершыню праведзена ў Мінску ў канцы чэрвеня. Самадзейныя духавыя аркестры рэспублікі актыўна рыхтуюцца да гэтай падзеі. Абласныя святыя духавой музыкі адбыліся ўжо ў Брэсце і Гродна, на чарзе Мар'ялёў, Віцебск, Гомель. Усё гэта ў многім спрыяе ажыццэненню дзейнасці самадзейных духавых аркестраў, якія адыгрываюць вялікую ролю ў музычна-эстэтычным і патрыятычным выхаванні працоўных і моладзі.

Адбыўся заключны тур другога абласнога конкурсу прафсаюзных аркестраў Міншчыны. У той майскі сонечны дзень з раніцы і да позняга вечара ў Мінску гучала духавая музыка. Гэта было яркае свята самадзейнага музычнага мастацтва. Маляўнічым і хваляючым было шэсце

МУЗЫКА,

артыстаў-музыкантаў па Ленінскім праспекце беларускай сталіцы. Свята працягвалася ў тэатральнай зале аграговага Дома афіцэраў, дзе 15 лепшых аркестраў прадпрыемстваў і навучальных устаноў вобласці выступілі з канцэртнай праграмай. Закончылася свята вялікім канцэртам пераможцаў у парку імя М. Горкага.

Конкурс духавых аркестраў паказаў, што большасць аркестраў, якія выйшлі ў фінальны тур, дамагліся значных поспехаў у сваім выканаўчым майстэрстве. Іх выступленні вызначаліся стройнасцю, адуэтнасцю фарсіравання гуку і крыклінасці, вялікай дынамічнай гнуткасцю і музычнасцю выканання.

Зноў парадаваў народны духавы аркестр Мінскага радыёзавода імя 50-годдзя Кампартыі Беларусі, які заслужана лічыцца лепшым аматарскім калектывам рэспублікі ў гэтым жанры мастацтва. Пераможца папярэдніх конкурсаў самадзейных духавых аркестраў на гэты раз заваяваў дыплом першай ступені і першае месца. Заслуга ў поспехах таленавітага калектыву належыць яго шматгадоваму кіраўніку і дырыжору А. Гола-

ШУКАЦЬ,

**ВІСНІКІ РЭСПУБЛІКАНСКАГА
АГЛЯДУ АГІТБРЫГАД**

16 пераможцаў абласных аглядаў агітацыйна-мастацкіх брыгад прыехалі ў Мінск, каб паказаць свой спрыт, умельства, сваё баявіцтва, радаснае мастацтва. Розныя гэта калектывы і на сваіх творчых магчымасцях, і на мастацкіх прыёмах: вырашэння задуманай праграмы. Але ўсіх іх яднае захопленасць любімай справай, гарачае жаданне разам з народам быць на перадавых рубяжах пачатку.

Нашчадкі сінебузнікаў — сённяшнія агітацыйна-мастацкія брыгады карыстаюцца пільнай увагай гледача. Вострым словам, песняй, частушкай намагаюць яны мясцовым партыйным арганізацыям змагацца за новае, перадавое ў нашым жыцці. Славяць тых, хто працай сваёй варыць сталь, росціць хлеб, павышае надой малака. Ім, перадавікам вытворчасці — правафланговым трэцяга, рашаючага — артысты-аматары прысвячаюць свае лепшыя песні, танцы, вершы, інтэрмедый. Трапнай сатырай крытыкуюць яны недахопы ў жыцці і тых, хто перашкаджае нам рухацца наперад.

У актуальнасці, надзённасці, мастацкай завершанасці праграм — сакрэт поспеху лепшых калектываў, што выступалі ў Мінску на конкурсе. Трэба было бачыць, як гарача ўспрымалі выступленні брыгад гродзенскіх тэкстыльшчыкаў, Столінскага раённага дома культуры, калгаса «Гігант» Міёрскага раёна і іншых калектываў у мінскіх парках імя 50-годдзя БССР і імя Чэлюскінцаў. Гэта быў сапраўды заслужаны поспех.

Папулярнасць агітацыйна-мастацкіх брыгад надзвычай вялікая. Сёння ў рэспубліцы іх працуе звыш дзюх тысяч. Трэба, каб кожны раённы, гарадскі і прафсаюзныя дамы і палатны культуры мелі ў сваім актыве такія мабільныя самадзейныя калектывы, гатовы ў любы час выехаць у калгас, саў-

Калектывы мастацкай самадзейнасці калгаса «40 год Кастрычніка» добра ведаюць у Столінскім раёне. Пераможцы раённых і абласных конкурсаў, яны часта выступаюць з канцэртамі перад калгаснікамі не толькі Брэстчыны, але і перад хлебарабамі Ровенскай вобласці Украіны.

На здымках зробленыя фотакорэспандэнтам А. Лукашавым, паказаны жаночая група калгаснага танцавальнага калектыву ў час выканання «Беларускай полькі» і ваяльна-інструментальны ансамбль.

Выступае аркестр духавых інструментаў Мінскага радыёзавода

ЯКАЯ МАБІЛІЗУЕ, КЛІЧА, РАДУЕ

НАТАКІ З КОНКУРСУ ДУХАВЫХ АРКЕСТРАЎ МІНШЧЫНЫ

ду—вялікаму энтузіясту духавой музыкі. Конкурснае выступленне паказала, што аркестр не спыняецца ў сваім творчым росце.

Другое месца і дыплом II ступені прысуджаны маладому аркестру Мінскага прамысловага вытворчага-тэхнічнага аб'яднання імя У. І. Леніна. Калектыў нарадзіўся некалькі месяцаў назад, узначальвае яго вопытны музыкант, артыст аркестра тэатра оперы і балета С. Арнаўтаў. Вялікі па свайму складу аркестр надаваў яркасцю гучання, музыканасцю, добрым густам. Хораша прагучала ў суправаджэнні аркестра песня І. Лучанка на словы Р. Раждзественскага «Калі б камяні маглі гаварыць», якую з паучцём выканаў зборшчык цэха Сяргей Калода.

Трэцяе месца і дыплом III ступені атрымаў аркестр Беларускага політэхнічнага інстытута, якім кіруе З. Танклеўскі, дырыжор вопытны, з вялікай эрудыцыяй і добрымі арганізатарскімі здольнасцямі. За кароткі час студэнцкі аркестр пад яго кіраўніцтвам выйшаў у лік лепшых самадзейных калектываў вобласці. Асабліва ўдала выканаў аркестр эфектны, прызваны аптымізмам марш «Баявая слава» І. Пятрова. Прыемна, што сярод пераможцаў конкурсу мы бачым менавіта аркестр інстытута, у якім

іграюць будучыя кіраўнікі вытворчасці.

Паспяхова выступілі на конкурсе аркестры Беларускага аўтазавода (кіраўнік Э. Сінкевіч) і Салігорскага дома культуры будаўнічага трэста № 3 (кіраўнік В. Гіба). Абодвы аркестры ўдасцены заахвочвальных дыпламаў.

Сярод дзіцячых калектываў першае месца і пераходны приз заваяваў духавы аркестр Барысаўскага вытворчага дрэвапрацоўчага аб'яднання (кіраўнік І. Вайналовіч). Дыплом другой ступені быў уручаны дзіцячаму духавому аркестру калгаса «Чырвоны Кастрычнік» Стаўбіоўскага раёна (кіраўнік І. Янкоўскі).

Конкурс выявіў і рад істотных недахопаў. Значна ніжэй сваіх магчымасцей выступіў народны духавы аркестр палаца культуры Мінскага трактарнага завода. Калектыў па сваіх сённяшніх творчых здобывках, на жаль, не адпавядае высокаму і ганароваму званню народнага аркестра. Пра гэта гаварылася ўжо не раз, аднак ні кіраўніцтва палаца культуры, ні кіраўніцтва завода вывадаў з крытыкі работы калектыву не зрабілі.

Выклікае трывогу і тое, што рад аркестраў, якія паспяхова выступалі на першым мінскім абласным конкурсе, супакоіліся на дасягнутым, знізі-

лі якасць творчай работы. Таму на гэтым конкурсе іх нават не дапусцілі да ўдзелу ў другім туры. Непрыемна, але мусу назваць гэтыя калектывы: аркестры заводаў імя Кастрычніцкай рэвалюцыі і «Ударнік».

Конкурс паказаў, што ў некаторых калектывах не надаецца належнай увагі выхаванню і навучанню музыкантаў з ліку рабочых свайго прадпрыемства. Толькі гэтым тлумачыцца вялікая цяжкасць і нестабільнасць складу аркестраў. Сутыкнуліся мы і з такой прыкрасай з'явай, калі ўдзельніцаў у конкурсе запрашаліся ў склад аркестраў палаца культуры камвольнага камбіната і дома культуры «Будмеханізацыі» музыканты-прафесіяналы.

У праграмах выступленняў аркестраў гучалі творы савецкіх кампазітараў, рускай і замежнай класікі. Разам з тым шкада, што на конкурсе амаль не выконвалася музыка Чайкоўскага, Бетховена. Зрэдку гучалі і творы беларускіх аўтараў. Шкада,

у вучэбныя планы кампазітарскага аддзялення, хоць бы факультатывна, курс інструментуі для духавога аркестра. Відаць, час ужо аднавіць выданне зборнікаў твораў беларускіх кампазітараў для духавых аркестраў, якія ў мінулыя гады выходзілі ў свет у Мінску. Прычым, у гэты зборнік варта ўключыць пералажэнні, што ўлічвалі б сённяшні склад самадзейных аркестраў.

Слаба прапагандуюцца яшчэ духавыя самадзейныя аркестры па беларускаму радыё, тэлебачанню і ў перыядычным друку.

У другім конкурсе духавых аркестраў Міншчыны ўдзельнічалі самадзейныя прафсаюзныя калектывы. Аднак у Мінскай, як і ў іншых абласцях Беларусі, ёсць аркестры і ў сістэме прафесійна-тэхнічнай адукацыі, на ўстановах Міністэрства культуры і ў школах. На жаль, відаць, ведамасныя бар'еры не даюць аб'яднацца. І гэта шкодзіць агульнай справе развіцця музычнай культуры і ў рэспубліцы. Аб'яднання намаганні спрыялі б больш актыўнаму развіццю самадзейных аркестраў.

Таму трэба сумесна праводзіць фестывалі духавой музыкі, святы духавых аркестраў, конкурсы не толькі прафсаюзных, але аркестраў сістэмы Міністэрства культуры і асветы, прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Прычым, асаблівую ўвагу, на наш погляд, варта звярнуць на развіццё духавых аркестраў у школах, тэхнікумах, інстытутах, дзе яны могуць адыграць асабліва станоўчую ролю ў эстэтычным выхаванні моладзі.

А. МАЙЗЛЕР,
заслужаны артыст БССР.

што мала робіцца ў нас, каб пашырыць беларускі рэпертуар для духавых аркестраў рэспублікі. Нашы кампазітары для духавых аркестраў нічога не пішуць.

Дапамагчы прыцягнуць кампазітарскія сілы да стварэння нацыянальнага рэпертуару для духавых аркестраў магла б кафедра кампазіцыі Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Відаць, мэтазгодным было б уключыць

Тады быў звычайны вясеньскі дзень. Падала долу нажоўклае лісце, белае павуцінне паволі слалася па іржышчы, чаплялася за дрэвы, садзілася на твары дзяўчат. А яны, шчаслівыя, збіралі букеты з ружовых верасоў, каб упрыгожыць залу школы, дзе ў той дзень рыхтавалася сустрэча з былымі выпускнікамі.

— Ой, дзяўчаты, давайце назавём наш ансамбль «Вераском». — прапанавала Наташа Падворная.

— А што, сапраўды, — адгукнуліся сяброўкі. — «Верасок» —

ЗВІНІ, «ВЕРАСОК»...

назва прыгожая, паэтычная.

А вечарам вокны Смільавіцкай сярэдняй школы весела засвяціліся. Былыя выпускнікі прыйшлі ў родную школу.

На сцэну выйшлі дзяўчаты-школьніцы. Іх пасцёра: Людміла Баравік, Наташа Падворная, Таццяна Ваўчок, Ірына Хілюта, Раіса Будніцкая, Таццяна Канапацкая. Чароўныя гукі песні «Верасы» запоўнілі залу.

Гэта была іх першая песня, першы поспех.

А потым ансамбль «Верасок» многа разоў выязджаў з канцэртнамі ў суседнія калгасы, удзельнічаў у раённым аглядзе мастацкай самадзейнасці, выступаў у Мінску.

Дружны, працавіты калектыў. Кіруе ансамблем выкладчыца спеваў Марыя Арцёмаўна Шамына.

Звіні, «Верасок», радуй слухачоў, будзь сейбітам прыгожыга ў жыцці. За гэта мы табе шчыра дзякуем.

М. БАСАЛАЯ,
Чэрвеньскі раён.

ЗАЎЖДЫ ШУКАЦЬ!

гас, выступіць у цэху прадпрыемства.

Шэсць артыстаў-аматараў у агітбрыгадзе Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў. Праграма, прысвечаная роднаму гораду, лакалічная, але ёмістая па зместу. Кожная мізансцена, кожны рух старанна прадуманы, адпрацаваны. Нічога лішняга, груваскага. Музыканае суправаджэнне — гітара, якую заўжды лёгка ўзяць у дарогу.

Мяккасцю, добрым густам вызначылася выступленне сталінцаў. Агітбрыгада называецца «Веснікі», і яны сапраўды добрыя вестуны плённых спраў хлебарабоў свайго раёна.

Своеасаблівай шчырасцю і лірычнасцю вызначалася праграма агітбрыгады Рагачоўскага раённага дома культуры. «Будзьце здаровы!» — зычыла яна кожнаму, хто завітае ў

Прыдняпроўскі край дзівоснай прыгажосці і слаўных працоўных подзвігаў. Шчасця і радасці вам, добрыя людзі! Праграма вялася на беларускай мове, гучалі родныя напевы народных песень і песень кампазітараў рэспублікі, выконваліся беларускія танцы.

Пра сувязь з жыццём, аб праблемах сённяшняга і заўтрашняга дня расказвалася ў выступленнях агітбрыгад «На арбіце часу» (Шчучынскі раённы дом культуры), «Універсал-73» (Асіповіцкі РДК) і іншых.

З поспехам выступілі агітбрыгады беларускай сталіцы — медыцынскага інстытута, радыёзавода і будаўнічага трэста № 5.

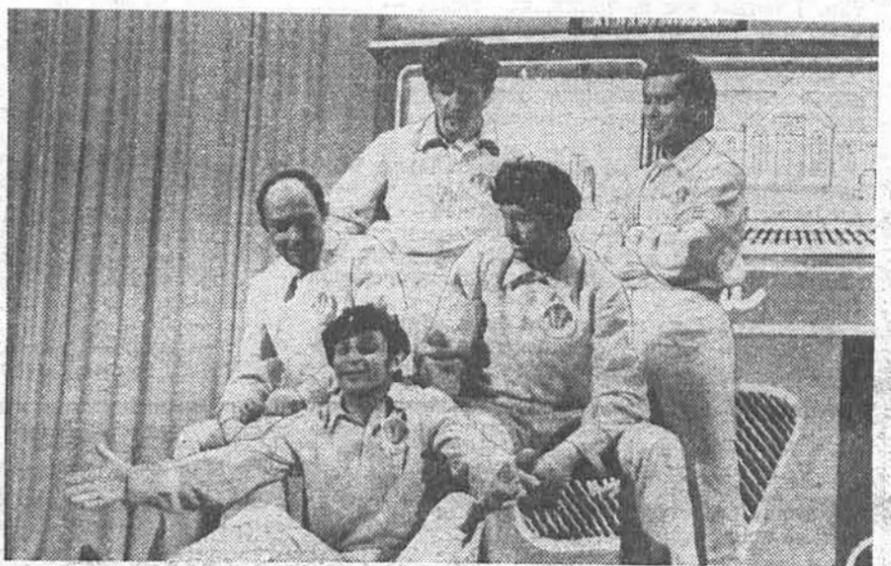
Журы конкурсу падвяло вынікі агляду. Дыпламамі першай ступені ўзнагароджаны: агітбрыгады Асіповіцкага, Рагачоўскага, Столінскага і Шчучынскага раённых дамоў культуры, Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў, Пінскага камбіната верхняга трыкатажу, саўгаса «Краснае» Маладзечанскага раёна, калгаса «Гігант» Міёрскага раёна, мінскія агітбрыгады медыцынскага інстытута, радыёзавода і будаўнічага трэста № 5.

Дыпламы другой ступені атрымалі: агітбрыгада палаца культуры Аршанскага льнокамбіната і агітбрыгады Баранавіцкай швейнай фабрыкі, Брагінскага і Смільавіцкага раённых дамоў культуры і Магілёўскага дома культуры чыгуначнікаў.

Журы конкурсу адзначыла і ўдзельнікаў абласных аглядаў. Дыплама першай ступені ўдасцены калектыву Карэліцкага раённага дома культуры, дыпламаў трэцяй ступені — Жлобінскага раённага і Рэчыцкага гарадскога дамоў культуры і палаца культуры Светлагорскага завода штучнага валакна.

Агітбрыгаду калгаса «Гігант» Міёрскага раёна называюць песеннай. Частушка тут у асаблівай пашане.

Веселасць і радасць нясуць глядачам удзельнікі агітбрыгады «Веснікі» Столінскага раённага дома культуры.

Сатырычную сцэну паказваюць артысты-аматара агітбрыгады Гродзенскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў.

Фота А. ЛУКАШОВА.

НЕ ПАСПЕУ закончыцца полудзень, як у сталовую зайшла дзяжурная:

— Шосты клас, ідзіце на паліну. Ваша выхавачельніца прыехала!

Мы падбегам запыталіся са сталовай. Недалёка ад яе, у лесе, пад высокім, расахатым дубам, мы сыходзіліся на піянерскія зборы, адпачывалі, марылі. Былі рады пазнаёміцца з новымі людзьмі. Зараз жа — асабліва. Якая яна, наша новая выхавачельніца?

Пакуль яна, называючы прозвішчы, выклікала нас па чарзе, мы не зводзілі з яе вачэй. Як стрэлы, тонкія промні сонца, прабіваючыся скрозь лістоту, траплялі на яе светлай сукенцы, на цёмнарусых кароткіх валасах. Невыскакая, вельмі зграбная, з ярка-сінімі вачыма, яна здалася нам зусім маладой. Ды і пасля, глядзячы на прываблівы, прыемны твар Іны Фёдаруны (так звалі яе), мы нават не здагадаліся, што яна прыехала да нас, зведаўшы ў жыцці нямаля царністых сцэнак, якія прабягалі скрозь суровае ваеннае юнацтва, што яе непакорліва няздзейсна мара — стаць актрысай... А жыццё пабегла іншым кірункам. Яна закончыла педвучылшча, набыла прафесію педагога: нялёгкаю, але ганаровую і цікавую.

Чаму так помніцца першая сустрэча, якая была амаль семнаццаць год назад? Не таму, што, пазнаёміўшыся, яна пачала нам раскадваць аб прыгодах «чырвоных царцянят», і мы, як зача-

пае ж выступленне на абласным фестывалі дзіцячых дамоў прынёсла поспех — колькі было радасці, калі даведаліся, што нам прысуджана першае месца.

Ікыць было надзвычай цікава. У кожнага з нас аказаліся свае здольнасці, пра якія мы і не падзэрвалі. Тонкая, як чарацінка, Вена Іларыёнава, аказваецца, была заўзятая танцорка. Мы са здзіўленнем сачылі за ёй у «Венгерскім танцы»: адкуль такая пластычнасць рухаў, своеасабліва, гордая грацыёзнасць? Чорненская; маленькая Тома Гаўрылава «выдавала» такія эскізы для п'ес, што здзіўляліся нават дарослыя. Міра Назарка іграла на гітары. Вяртлявы, рыжы Віцька Лідскі аказаўся здольным комікам, і нават дельпухаваты, вечна пануры Ваня Кузнякоў згадзіўся насіць на сваіх плячах пад час акрабачных эпізодаў кволую, як матылёк, Зіначку з малодшай групы.

Незабыўныя навагоднія вечары! Нервовы, няўжывывы Толік Духноўскі, які, як палахлівы зайчык, пазбягаў любой ласкі, цяпер ажыўлены, расчырванелы, выступае ў высокім цыліндры, у чорным (хай сабе і паркалёвым!) фракі і раскланываецца зусім як Яўгеній Анегін! А кплівая, насмешлівая Малаша Анціпава — у касцюме чахаўскай Мярчуткінай...

Самадзейнасць нека па-новаму яднала нас, прымушала «адтойваць» душэўна. Многія былі дзецьмі ваеннага часу, шмат хто нават не ведаў

тыкі! Як успомню і цяпер: «ды ты будзеш ляжаць з кніжкай, а навокал — хоць пылам усё зарасці!» — падхопліваюся, якой бы стомленай ні прыйшла дадому.

Хутка, вельмі хутка пралацелі тыя два гады. Выпускнікі-сямкласнікі раз'язджаліся ў тэхнікумы, вучылішчы. Развітваючыся з ёю, нібы развіталіся з дзяцінствам, па-свойму бесклапотным, вясёлым. На выпускным вечары было шмат гасцей і ўсе былі ўзбуджаныя, мітуслівыя. Вечар запомніўся не віншаваннямі, а дзіўным пацудым свабоды. Мы, танцуючы, амаль сілай выцягнулі на круг Іну Фёдаруну. Яна ўвесь вечар была нібы нейкая разгубленая, нязвыкла-сцішаная. І танцаваць пачала неахвотна, уступаючы просьбам. Але знявучку, нібы скінуўшы нешта, прыстукваючы абцасамі, яна пайшла, не — паляцела на круг. Затрапята яе светлая-карычневая, у клетку, сукенка-клёш, закружылася — і мы ўбачылі ў танцы столькі зухаватасці, размаху, і разам з тым — нібы адчай... Інтуітыўна зразумелі, як яна не хацела з намі развітвацца...

У кожнага з нас было ўкладзена столькі ад яе, што мы сталі для яе як дзеці... І можа тады падумалася тое, аб чым дзміліся пасля: завалодалі ёю, захапілі амаль кожную яе хвіліну — а ёй жа трэба было б хоць неяк уладкаваць сваё ўласнае жыццё!

Пазней зразумелі — не мы прычына яе адзіноцтва. Яна заўсёды была крышку ідэалісткай. Не ўмела і не хацела «ўладкоўвацца». Не прызнавала кампрамісаў. І ад таго не заўсёды ўжывалася з тымі, хто хацеў бачыць у ёй толькі выканаўцу. Так здарылася і ў школе-інтэрнаце, куды яна пайшла пасля таго, як расфарміравалі дзіцячы дом. Было нешта большае ў яе канфікце з суровай, уладнай Марыяй Нікіцічнай, чым крыўда на нетактоўнасць, беспаспелынасць дырэктара. Яна жыла па іншых законах — з самага дзіцінства. Высакароднасць і нейкую своеасабліва далікатнасць у адносінах да акружаючых, да сваіх сястры і брата яна вынесла з сям'і. Сям'і інтэлігентнай, са сваімі — у некалькі пакаленняў — традыцыямі...

А яна тады жыла ў маленькім пакойчыку з агульнай кухняй, і, прыходзячы да яе, трэба было гаварыць то паўшэптам, таму што ў адных суседзяў было грудное дзіця, то залішне гучна — бо другія ўключалі радыёлу на ўсю моц... Яна звычайна сядзела за стосам альбомаў для малевання, стомленая, але тут жа ўздывалася насустрач гасцю, і вочы яе загараліся пшчотай, становіліся яснымі, і на стол ставілася ўсё, што ёсць у хаце, і заўсёды не хацелася ісці з гэтага чыстага пакойчыка...

Расла яе дачка Наташа, і на прыгожым, заклапочаным твары яе маці мы заўважалі новыя маршчыны, а па іх нібыта бачылі сваё пастапенне. Але па-ранейшаму ішлі да яе, неслі свае радасці і непаладкі, па ёй, нібы па эталону, правіралі сябе. І ўсё ж...

У нас, яе выхаванцаў, былі ўжо і лепшыя кватэры, і большыя заробкі, і яе неўладкаванасць была для нас нібы папрокам. І ўжо таму-сяму здавалася, што яе ўяўленні аб жыцці занадта «кніжныя», ускладненыя, ад якіх можна і пазбаўляцца.

— Чаму ты так даўно не была ў яе? — спыталі мы ў адной з сябровак.

Яна расказала нам пра сваё сямейнае жыццё. Яно не складалася — і немалая віна ляжала на ёй. Яе бесхарактарнасць, непакой за наладжаны быт, за мужа, які шмат зарабляе, прымушала яе саромецца.

Але наша былая выхавачельніца сама знайшла яе. Аб чым яны гаварылі — невядома. І потым пры сустрэчы яна прызналася нам: «Я нібы другі раз нарадзілася, калі выйшла ад яе». Але пры гэтым дадала: «Якая яна ўсё-такі дзівачка!»

Дзівачка... Так, і гэта можна сказаць пра Іну Фёдаруну Луцэнка. У пяцьдзесят гадоў — прыёмнае, амаль дзіцячае захапленне прыгожым — у чалавеку, у прыродзе... Ці ж гэта — не дзіва!

Вольга ІПАТАВА.

СВЕТЛАЯ ДУША

раванья, сядзелі пад дубам да самай вячэры. Тамніцы свету, якія пачулі мы з вуснаў выхавачельніцы, здаліся нам незвычайнымі, высокімі, захапляючымі.

Цяпер я разумею, чаму спачатку яе не ўзлюбілі калегі. Яе засяроджанасць, нежаданне адкрыцца ва ўсім, «выплакацца», яе высокая, нязвыклая для простаў выхавачельніцы эрудыцыя, наша агульнае захапленне ёю — чамусьці насцярожвала педагогаў. Мы адчувалі гэтыя раўнівыя адносіны да выхавачельніцы і таму стараліся дапамагчы ёй.

Паступова знікалі ў дзённіках двойкі і тройкі. У нашых пакоях было заўсёды прыбрана, а ў нашых шафках — поўны парадак. Усё меней і меней заўвагалі нам у час паверак. Наш клас упэўнена выходзіў на першае месца.

Урэшце яна «прыжылася» ў калектыве педагогаў. А ў нас — няма чаго і гаварыць!

Як мы любілі вечары, свае дзве гадзіны вольнага ад дзяжурстваў і ўрокаў часу! Іна Фёдаруна садзілася на канапу, мы ўсе — вакол яе, бліжэй, каб можна было хоць дакрануцца да яе рукі або сукенкі. За акном паступова цямнела, а мы ці слухалі, як расказвала нам выхавачельніца, ці задавалі пытанні, ці выказвалі ўслых сваё, вельмі глыбокае, што ў кожнага з нас было на душы...

Часам яна брала гітару, і ў цішыні нараджаўся мелодыі. Быццам падалі серабрыстыя кроплі — так пшчотна, мякка і хутка дакраналіся да струн яе пальцы. А аднойчы на складзе, выбіраючы бялізну, яна ўбачыла некалькі старых гітар. І потым мы па нотках, па слыху, — разам з ёю рэпедыравалі першы наш аркестравы твор. Тайком. Каб зрабіць астацім сюрпрыз.

Колькі было здзіўлення, калі на свяце шосты клас выступіў як ансамбль гітарыстаў! Пасля рыхтавалі наступнае — стварылі драматычны гурток.

Наша захапленне не было аднастайным. Вабіла і акрабачыка. Кожны вечар збіраліся ў зале дзючаты і хлопцы. Не толькі з нашай — і з другіх груп. Мы, хто не трапіў у акрабачычную праграму, рыхтавалі для яе рэквізіт. Эскізы для касцюмаў рабіла таксама яна, Іна Фёдаруна Луцэнка.

Наша вера ў яе магчымасці была бязмежнай. Захоца яна — надрыхтуе любы танец! Захоца маляваць — і ўсё атрымліваецца як найлепей. Пер-

свайго сапраўднага прозвішча. Сюды, у Гродзенскі дзіцячы дом № 1, іх прывезлі з канцлагераў, партызанскіх атрадаў. Збіраліся педагогі і разам прыдумвалі хлопчуку ці дзючынцы імя, прозвішча. Гэтыя работы былі асабліва замкнёныя, негаваркія. Самая маленькая педагогічная памылка магла насцярожыць, азлобіць.

Іна Фёдаруна ўсё гэта ведала. Але дабрата яе была своеасаблівай: ніхто не ўмеў з такім шчырым смехам, што крыўдзіцца было немагчыма, пакараць за нейкі ўчынак. Пакараць, як маці, з даравальнай іроніяй. Гэта было надзвычай крыўдна: уся група смяецца над табой, а табе — ні збегчы, ні разлавацца...

Нашы канцэрты ў горадзе заўсёды збіралі поўную залу. З прыходам да нас харэографа Уладзіміра Васільевіча Віяна жыццё нібы набыло новыя адценні. Дарэчы, сам Уладзімір Васільевіч быў зусім не Уладзімірам, і лёс яго быў незвычайны. Яго сапраўднае імя — Херарда. Маленькім хлопчыкам яго прывезлі ў Савецкі Саюз з рэспубліканскай Іспаніі. Вырасшы, ён і застаўся тут, але ніколі не забываў сваёй радзімы, яе песень і танцаў. Не раз у нашым дзетдомаўскім клубе гучала іспанская музыка, шчоўкалі касцаньеты... Як танцаваў Віяна! Танцаваў — і ўмеў навучыць танцаваць. Яго танцавальныя кампазіцыі заўсёды выклікалі авацыі. І малодшая група, дзе ён быў выхавателем, выклікала нас на спаборніцтва. Але мы лічылі, што першыство будзе на намі — у нас жа Іна Фёдаруна! Мы любілі крадком забрацца ў яе малосенькі, пад дахам, пакойчык, які быў тут жа, у дзіцячым доме. Там у альбоме былі яе фотакарткі розных гадоў, па якіх, як па кнізе, можна было прачытаць жыццё Іны Фёдаруны. Вось яна, юная, у белай бальнай пачцы, выступае перад параненымі воінамі... Вось чытае вершы... Вось танцуе... Побач былі яе малюнкi, маленькія грабюры, чарцяжы... Яна выклдала ў нас чарчэнне і маляванне, і вучыла не толькі прыгожаму, укладвала ў дзіцячыя душы пацудзівыя высакароднасці, уменне адказаць за свае ўчынкi.

Але рабілася гэта не назойліва, не ў форме павучанняў, а так, што і самі мы не заўважалі, што нас вучаць. Напрыклад, была ў нас такая любімая гульня ў «прадказанні». Іна Фёдаруна «прачыла» будучае.

— А які я буду?
— А я? — хацелася кожнаму ведаць.
Якія ж гэта былі часам ідавітыя характарыс-

У ДЗЕНЬ, калі на ўсім свеце гучыць усхваляваны голас у абарону дзяцей, хочацца раскадваць пра адну сустрэчу, якая вельмі мяне ўзрушыла.

...Гадоў за дзесяць перад вайной да нас у рэдакцыю часта забягаў русывы хлопчык. Ён быў мілы, ласкавы, і ўсе мы вельмі яго любілі. Калі забягаў Камусь — так не зусім звычайна яго звалі, — дык нібы святлей рабілася ў пакой.

Яго маці — настаўніца — ранкам ішла ў школу вучыць дзяцей геаграфіі. Камусь часта заставаўся адзін.

Татка працаваў блізняка ад дому. Варта было малому па прыступках лесвіцы збегчы з другога паверха, трапіць паўкватрала па Камсамольскай вуліцы, перасекчы Савецкую на супраць кінаатэатра «Спартак», павярнуць направа, і ў першай камяніцы на трэцім паверсе ён мог знайсці бацьку.

Якаў Антонавіч Івашын, ці, як мы яго звалі, Як Тончы, працаваў у партыйным аддзеле рэдакцыі «Звязды». Сядзеў за сталом, на якім былі раскіданы рукапісы, гранкі, пісьмы, і іншы раз хвіліну другую не заўважаў, што побач стаіць Камусь. Сын ціхенька заходзіў у пакой, набліжаўся да стала і, стаіўшыся, глядзеў як баць-

Слова пра Камуся

ка роўным прыгожым почыркам успівае словы ў нейкае пісьмо...

Не заўсёды Камусь знаходзіў татку за рэдакцыйным сталом. То Івашын на пленуме акругкома, то дзенебудзь на заводзе.

Тады мы не спыталі, адкуль такое дзіўнае імя ў сына Якава Антонавіча. Мне асабіста думалася, што яго імя Камілі, а маці заве яго, маленькага, Камусь. Трэба сказаць, што на той час ніякае імя не выклікала здзіўлення — часта сустракаліся Трактарыны, Індустрыны, Дызелі... Камусь гучала мілагучна, прыгожа, вуха не рэзала.

Былі палітрук сёмай Самарскай кавалерыйскай дывізіі Якаў Антонавіч Івашын у першы ж дзень вайны паспяшаўся ў сваю частку. Ён развітаўся з жонкай, Камусем і маленькім сынам Эдзікам, які нарадзіўся за шэсць месяцаў перад тым. Удзельнік грамадзянскай вайны, камуніст Івашын ведаў, дзе яго месца ў час страшнай небяспекі для Радзімы.

Ён не вярнуўся з вайны, аддаўшы

жыццё за вызваленне роднай Беларусі ад лютага ворага.

З тых дзён прайшло шмат год... Аднаго разу на плошчы Перамогі ў Мінску я сустрэў немаладую ўжо жанчыну. Яна глянула на мяне, ледзь затрымала позірк, але не пазнала, адваля вочы. На нейкай паліцы майей памяці варухнулася: «Ці не жонка гэта Івашына?»

— Выбачайце, вы не маці Камуся? Яна, уражаная, прыпынілася, са здзіўленнем, нават страхам, як мне здалася, глянула на мяне.

— Вы ведалі... майго сына? І ўтаропілася сваімі ўсё яшчэ прыгожымі вачыма ў мой твар, сіваю галаву.

— Божа мой, гэта вы? Мы доўга прастаялі на плошчы. Моніка Раймондаўна расказвала, а я, стаіўшы дых, слухаў.

...З двума сваімі сынамі — Камусю ішоў шаснаццаты год. Эдзіку было паўгода — Моніка Раймондаўна кінулася з палачога Мінска. У Мар'інай Горцы ўдалося сесці на цягнік. Сказа-

лі, што ён ідзе на Магілёў і што гэта апошні цягнік з Мінска, бо там ужо фашысты.

Варожыя самалёты, як груганы, чародамі ляцелі на ўсход. Недзе паблізу ірваліся бомбы. Перад заходам сонца два самалёты з крыжамі кінуліся на цягнік, пачалі паліваць платформы свінцовым дажджом. Зенітчыкі адагналі груганоў, але там і тут чуліся стогны параненых.

Дзень быў спякотны. У маці пасмяглі губы. Камусь на прапынку збегаву па вадку. Прынёс халоднай, як лёд. З трывогай перадаў гамонку, якую чуў сярод мужчын. Нібы фашысты скінулі недзе наперадзе дэсант. Цягнік можа патрапіць у пастку.

Ці не лепш ім саскочыць з платформі і схавацца ў лесе? Але тут, калі не сёння, дык заўтра будзе вораг. Трэба дабрацца да Магілёва. Там, кажуць, абавязкова затрымаюць фашыстаў, не пусцяць далей. Усе бежанцы кіруюцца ў Магілёў.

Вайскоўцаў на платформах было небагата. Некаторыя параненыя, іншыя да таго стомленыя, што ледзь трымаліся на нагах. Калі ноч ахутала зямлю, здавалася, апроч тарахнення цягніка, нішто не парухала цішыні. Але тая цішыня аказалася падманлі-

ПАДАРУНАК

Н. К. КРУПСКАЙ

У бібліятэцы калгаса імя Жданова Чашніцкага раёна каля шасці тысяч экзэмпляраў кніг і брашур мастацкай, палітычнай і сельскагаспадарчай літаратуры. Калгаснікі, сельскія інтэлігенты, вучні ахвотна наведваюць бібліятэку, на паліцах якой можна знайсці кнігі па самых розных галінах ведаў.

— Бібліятэцы нашай столькі ж гадоў, колькі і калгасу, — расказвае эканаміст гаспадаркі, сакратар калгаснай партыйнай арганізацыі Уладзімір Панцэлевіч Падроз. — Гісторыя яе не зусім звычайная. Заснавальнік бібліятэкі — Надзея Канстанцінаўна Крупская...

...У 1922 годзе былія батракі Іванскага маёнтка, які да рэвалюцыі належыў памешчыку Валатковічу, аб'ядналіся ў камуну «Чыр-

воны барацьбіт». Агульнымі сіламі апрацоўвалі зямлю, вырошчвалі хлеб. Ды не хлебам адзіным жылі. Прагна цягнуліся да святла, ведаў. Адкрылася школа ў былым маёнтку. Вучыцца пачалі і дарослыя — ці ж мала было тады сярод іх непісьменных! Ды не мелі яны падручнікаў, паперы. Азбуцы вучыліся па абрыўках газет.

Неяк на імя першага старшыні камуны Паўла Кліментавіча Кавалеўскага прыйшла з Масквы пасылка. Ускрыў яе старшыня ў прысутнасці ўсіх камунараў. Адно за адной даставаў Кавалеўскі са скрынкі кнігі — бяспэжныя скарб. Пасылка з кнігамі была сабрана і паслана камунарам «Чырвонага барацьбіта» па ініцыятыве Надзеі Канстанцінаўны Крупскай.

Больш паўстагоддзя прайшла з тых часоў над зямлёй. Ды былія камунары, іх дзеці і ўнукі помняць, што вучыцца ў калгасе пачыналі па кнігах і падручніках, дасланных у далёкую беларускую вёску жонкай і паплечніцай Ільіча.

Б. БАРЫСАУ.

ЛЮБИМЫЯ МЕЛОДЫ

Я часта прыгадваю аўтарскі вечаар Юрыя Семянякі, які адбыўся сёлета. Ён быў сапраўдным святлом не толькі для тых ішчаслівых мінчан, што сядзелі ў зале філармоніі, але і для многіх тысяч прыхільнікаў таленту кампазітара. Мы слухалі гэты цікавы канцэрт па радыё. Мне нават здалося, што і нашы, перыферыяныя, гарацыя воплескі былі чуны ў Мінску.

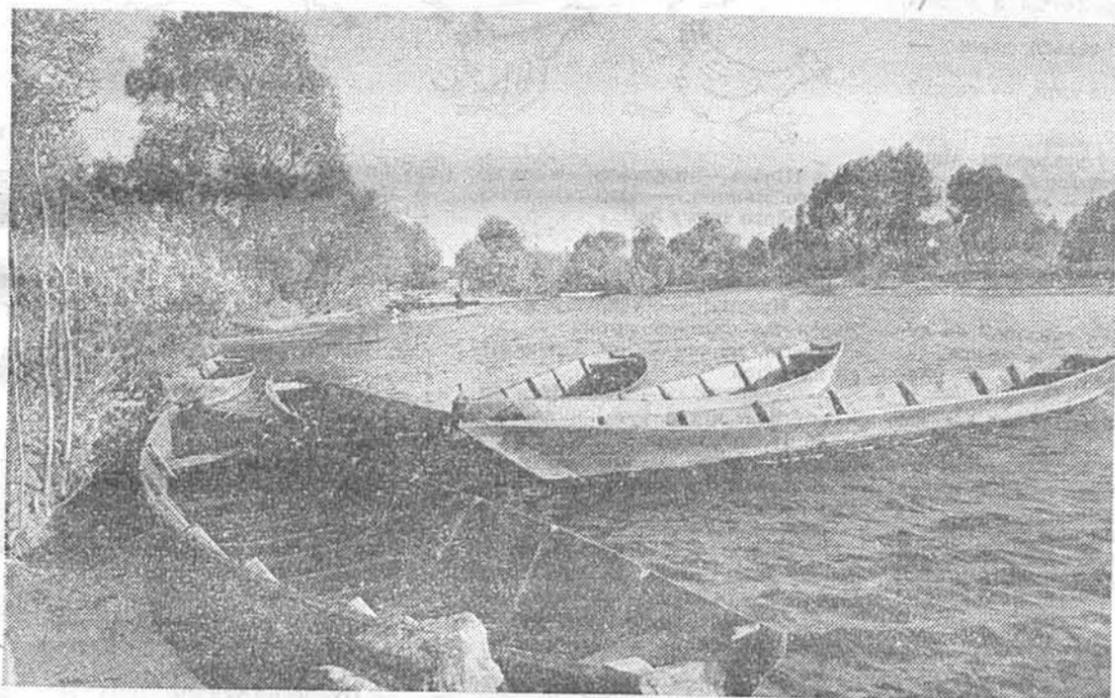
Славутая задумліва і такая мужная, гераічная песня «Ой, шумяць лясы злёўныя». А як кранальна праявілі купалаўскі верш «Явар і каліна», раманс «Ты мне вясною прыснілася»... Ды ісе творы, што выконваліся ў той вечаар са сцэны філармоніі, па-добраму хваліліся, узвышалі, радавалі.

Жывучы далёка ад Мінска, нам, аматарам песеннай творчасці беларускіх кампазітараў, даводзіцца задавальняцца іспамінамі. Вы спытаеце чаму? Ды таму, што ў магазінах нашага горада пласцінак з запісамі лепшых беларускіх песень не зайсёды знайдзецца.

Ці нельга было б зрабіць так, каб фірма «Мелодыя» больш уважліва прыслухоўвалася да патрэб слухачоў. Скажам, адбыўся творчы вечаар кампазітара Ю. Семянякі, запішыце гэтыя творы на доўгаграючую пласцінку. І рабіць гэта трэба апэратыўна.

А. СТАДУБ.

г. Ліда.

НА РАЦЭ ГАРЫН.

Фотазвод А. ЛУКАШОВА.

вай. Дэсантнікі, пераапанутыя ў форму чырвонаармейцаў, на нейкай лясной станцыі захапілі цягнік.

Моніка Раймондаўна не адразу зразумела, што адбылося. Падумала, што нейкая наша вайсковая часць перакідаецца ў бок Магілёва. Але Камусь прыкмеціў, што новыя пасажыры дзіўна сябе трымаюць. Яны абязброілі зенітчыкаў і самі сталі каля гармат. Бралася на раніцу. Высока пранесліся першыя самалёты. Па пуднаму гулу — самалёты ворага. Зенітчыкі не варухнуліся. Калі ж у небе паказаліся нашы, з чырвонымі зоркамі, зенітчыкі пачалі страляць.

— Што яны робяць? — спытаў Камусь у мамы. — Навошта б'юць па сваіх?

Ён падбег да камандзіра, каб сказаць, што нельга страляць па сваіх. Той не стаў яго слухаць, а прыгразіў, што скіне з платформы. Камусю пачулася, што вайскоўцы паміж сабой размаўляюць не па-руску, а нямецку.

Не можа таго быць, старалася заспакоіць сына Моніка Раймондаўна. Гэта проста яму здалося, бо колькі начэй не спаў. Яна і сама, кожную хвіліну калоцячыся за лёс дзяцей, нібы чула нямецкую гаворку, але думала, што гэта са страху ўвусну гу-

чыць тая мова, якой не хацелася чуць.

Камусь круціўся каля вайскоўцаў. Прыбег устрывожаны!

— Мама, гэта фашысты, дыверсанты! Яны будуць расстрэльваць бежанцаў. Як толькі спыніцца цягнік, саскочым, ды ў лес.

Абалал дарогі цягнуўся бярэзнік, зрэдку ельнік. Зусім ужо раздзелася. Паравоз пачаў сцішваць хаду.

Камусь саскочыў з платформы, дапамог злезці маці з малым. А ў гэты час бежанцаў ужо зганялі. Хто ўпарціўся — скідвалі. Недзе побач пачуліся стрэлы, енкі.

— Мама, хутчай!

Але ім дарогу перагарадзіў фашыст.

— Не спяшайцеся, — сказаў ён па-руску. — Я хачу ведаць, як малады чалавек ставіцца да фюрэра?

— Ён — кат!

І Камусь павярнуўся, каб ісці. Але не паспеў зрабіць і кроку. Фашыст выхапіў кінжал і ўдарыў Камуся ў спіну...

Моніка Раймондаўна кінулася да хлопца, а фашыст выхапіў з яе рук малое і што меў сілы грывнуў вобзём.

Камусь сканаў на вачах маці. Ёй здалося, што забіты і Эдзік. Але яна падхапіла малодшага і пабегла. Чула

І ШОУ жорсткі бой за горад Мярэфу Харкаўскай вобласці. Салдат Мікалай Канстанцінавіч Ануфрыеў вёў з аюпа па тэлефоне карэкціроўку агню. Ён наведваў:

— Вачу семнаццаць танкаў праціўніка, кардынаты...

Раздаліся адзін за адным артылерыйскія выстралы. Вось падбіты галаўны танк ворага, за ім — іншы.

У гэты час з фланга, ведучы па аюпе агонь, рухаўся вусемнаццаты, не заўважаны раней Ануфрыевым «тыгр». Ён праішоў над салдатам, аглушаным разрывам снарада, «праправаваў» аюп. Ануфрыева засыпала зямлёю.

Мікалай Канстанцінавіч апрагтомнеў толькі ў шпіталі. Ад выбуху снарада салдат страціў слых.

Неўзабаве ва ўраль-

ЗОРКА НА АБЕЛІСКУ

скім горадзе Верхняя Салда бацькі салдата атрымалі пахавальную. А потым на Шаўчэнкаўскіх могілках горада Мярэфа над брацкай магілай быў узведзены абеліск у гонар воінаў, якія загінулі за вызваленне горада. На мармуры абеліска было высечана і прозвішча М. К. Ануфрыева.

Чырвоныя следы былі сярэдняй школы № 1 горада Мярэфа пачалі пошукі сваякоў салдата, які пахаваны ў гэтай брацкай магіле. Паслаўшы запыт на Урал сваякам салдата Ануфрыева, яны былі вельмі здзіўлены, калі даведліся, што Мікалай Канстанцінавіч жывы і працуе токарам на Мінскім падшыпнікавым заводзе.

У мінулым годзе, разам з аднапалчанами, ён пабыў у Мярэфе, усклаў вянок на брацкую магілу, на абеліску якой супраць прозвішча М. К. Ануфрыева выбіта зорачка, якая азначае, што былы салдат жывы.

Жыццё перамагло смерць.

Мікалай Канстанцінавіч 20 гадоў працуе на нашым заводзе. Ён токар шостага разраду і працуе ў рамонтна-механічным цэху. Добры спецыяліст, М. Ануфрыеў карыстаецца заслужаным аўтарытэтам у калектыве.

В. ДАРАФЕЕУ,
майстар навальскага цэха Мінскага падшыпнікавага завода.

ПЕРШАПРАХОДЦА ПАЛЕСКАЙ ДРЫГВЫ

СЕННЯ асушаныя зямлі ў нашай рэспубліцы з'яўляюцца сапраўднай кладоўкай багатых ураджаяў. Беларускія меліяратары маюць велізарны тэарэтычны і практычны вопыт, пераймаць які прыязджаюць з многіх куткоў нашай краіны. Шмат у свой час зрабіў для асушэння Палес-

ся вялікі рускі геадэзіст Іосіф Іпалітавіч Жылінскі. Вось якія звесткі дае аб ім чацвёрты том Беларускай савецкай энцыклапедыі: «У 1873—98 узначальваў Заходнюю экспедыцыю па асушэнню балот Палесся, пазней — забалочаных зямель Маскоўскай, Рязанскай, Уладзімірскай губ.»

Скупныя звесткі энцыклапедыі дапаўняе «Нарыс работ заходняй экспедыцыі па асушэнню балот», які напісаны і складзены самім Жылінскім і выдадзены ў Пецярбургу ў 1899 годзе. Нягледзячы на тое, што кніжка мела зусім малы тыраж і сёння з'яўляецца бібліяграфічнай рэдкасцю, мне пашанцавала: у Гомельскай абласной бібліятэцы для мяне яе адшукалі.

Гартаеш пажоўклыя старонкі, і міжволі схіляеш галаву перад піянерамі пакарання дрыгвы. Многія з рэкамендацый Жылінскага выкарыстоўваюцца і ў наш час інжынерамі-праекціроўшчыкамі.

І Жылінскі нарадзіўся на тэрыторыі цяпершняга Глускага раёна. Захаваўся яго дом з вялікім садом. У доме размяшчаецца кантора саўгаса «Завалочыцы». Сюды прыязджаюць вучыні, студэнты з Горак. Я чуў ад іх прапановы аб адкрыцці тут музея І. Жылінскага. Да гэтай прапановы, па-мойму, варта прыслухацца.

Уладзімір АЛЬГЕРЧЫК,
інжынер-гідратэхнік.

ГОСЦІ ЮНЫХ ЧЫТАЧОЎ

Нядаўна працоўныя Кармяншчыны сустралі дарагіх гасцей — паэтаў Васіля Вітку, Васіля Зуёнка і адзнака сакратара часопіса «Вясёлка» Тамару Тарасаву.

Госці з Мінска правялі сустрэчы ў раённым доме культуры, у вёсцы Літвінавічы (на радзіме П. М. Лепаўскага). Тут у сельскім доме культуры адбылася цікавая гутарка пісьменнікаў з калгал-

нікамі, настаўнікамі, навуковцамі сярэдняй школы імя П. М. Лепаўскага.

У Кармянскай сярэдняй школе-інтэрнаце Васіль Вітка і Васіль Зуёнак пазнаёміліся з жыццём выхаванцаў школы, прачыталі свае вершы. Тамара Сяргееўна Тарасова расказала рабяткам аб жыццёвым і творчым шляху Янкі Купалы.

В. УШАУ-ЛАНДЫШ.

Аднаго разу я спытаў Моніку Раймондаўну пра Камуся, хоць ведаў, што рабло ёй балоча.

— Камусь — гэта ад Каміла?

— Не, што вы. Вы ж ведаеце, якім быў мой Яша. Ён служыў палітруком эскадрона, калі нарадзіўся наш першынец. У той час было прынята даваць сынам і дачкам новыя імёны. Нашы суседзі назвалі сваю дачку Пужыміра — «Пусть живет мировая революция». А мой Яша прыдумаў для сына імя КАМБ — «Красная Армия — могильник буржуазии». А я пяшчотна звала яго Камусь...

Колькі на нашай зямлі матак з незагойным, як у Монікі Раймондаўны, болям у сэрцах! Колькі пагодкаў яе Камуся на самай сваёй вясне загінула ад рук фашыстаў!..

Верыцца — такое больш не паўтोरэцца...

Уладзімір МЯЖЭВІЧ.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці Іосіфа Іосіфавіча Камінскага — аднаго з уцалелых пасля Хатынскай трагедыі жыхароў вёскі Хатынь, супрацоўніка Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Карацей, калі яны пайшлі па чацвёртаму кругу, мы не вытрымалі і здаліся.

У нядзелю раніцай Яшкін, Машкін і Грышкін сустрэлі нас на вакзале.

— Нешта я не бачу тут дзіцёнка! — прывідваючыся, сказаў Яшкін. — Ах, прабач, вось гэты малады чалавек! Ого, які асілак! А тата не хацеў яго за горад браць. Ну і тата! Гнаць трэба такога тату! Праўда! І мама таксама добранькая — з татам згаджалася. Звольніць трэба такую маму. Як думаеш?

— Здрава! — сказаў Грышкін.

— Няхай паганяе. — стрымаў ле Машкін. — Дзе ён яшчэ курэй убачыць.

Куры, апантана кудактаючы і спатыкаючыся адна аб адну, палачелі цераз плот, у паветры закружыўся пух.

— Ну, малайчына! — вішчаў Яшкін. — Во дае! Во табе прычына пакару!

На беразе рэчкі Яшкін з Кузьмом пачалі ладзіць касцёр.

— Цягні дровы! — камандаваў Яшкін. — Валачы суньяк, гітлэ, бяросту, галінкі — усё пойдзе!

— Кузьма! — сказаў я, перапраціраючы акуллары. — Не ўздумаў ламаць гэтыя галінкі! Іх пасадзілі цэці і дзядзі, думачы

ну — марш у кут! У кут!
— Пад кусцік! — заснычыў ад захаплення Яшкін.

— Хлопцы, хлопцы! — спалохаўся я. — Вы што?

— Пад кусцік! — рыкнуў Грышкін.

— Пад кусцік! Пад кусцік! — пачалі скандзіраваць яны ўтраіх. Мы з жонкай, усміхаючыся дрыжачымі вуснамі, сталі пад кусцік.

— А ты выходзь, — сказаў Машкін Кузьму. — Ты сваё адбыў.

Кузьма выйшаў.

— Браток! — узмаліўся я. — Што ж вы робіце!

— А калі ў кутку — тады не размаўляюць, — падаўсіў мяне Кузьма.

— Што, з'еў? — спытаў Яшкін.

— Ты, Кузьма, татку не слухай, — сказаў ён. — Татка ў цябе — вахлак. Акулларыкі, наогул, усе вахлакі.

Машкін між тым разліў па трэцяму.

— Ну, будзем здаровы! — ска-

Микола Самохін

ЧУЖОЕ ДЗІЦЯ

У суботу названіў Яшкін.

— Алё! Гэта ты, акулларык? — спытаў ён. — Ну, як маешся, колькі на ашчадніжцы?

Яшкін — гэта Яшкін, ён не можа без каламбураў.

— Мільён дзвесце тысяч, — у тон яму сказаў я.

— Каб мне так жыць! — узрадаваўся Яшкін. — Ну, дык знімі паўмільёна, і паедзем заўтра за горад.

— Люсь! — клінуў я жонку. — Тут Яшкін звоніць, за горад запрашае.

— Ды што ты, — уздыхнула жонка і паказала вачыма на сына. — Куды мы з ім.

— Эй, Яшкін! — сказаў я. — Не можам мы. Нам дзіця няма з кім пакінуць.

— Гэта і ёсць прычына пакару? — спытаў Яшкін. — А-вы яго — з сабой.

— Люсь, ён гаворыць — з сабой узяць! — крыкнуў я жонцы.

— Яшчэ чаго! — перасмыкнула плечуком жонка. — Разумееш, што гэта будзе за адпачынак.

— Не, Яшкін, — сказаў я. — Адпадае твой варыянт.

— Зацискаеш шчаслівае дзіцёнства? — весела спытаў Яшкін. — Вось я зараз Машкіну трубку перадам — ён табе ўрэжа.

— Ай-яй-яй! — сказаў салідны Машкін. — Ай-яй-яй, бацька! Як жа гэта ты, га? Ну, сам паветрам не дыхаеш — ну, не дыхай, а дзіцёнка навошта пазбаўляеш?

Затым трубку ўзяў Грышкін.

— Нядобра, стары, — загуў ён. — Нядобра пра нас думаеш. Крыўдна. Што ж мы, трое дарослых людзей, не памокам вам з дзіцёнкам... Дай-ка мне тваю старую.

Я паклікаў да тэлефона жонку.

— Нядобра, старая, — сказаў ёй Грышкін. — Нядобра пра нас думаеш. Крыўдна. Што ж мы, трое дарослых людзей... Пачакай, тут Яшкін хоча дадаць.

Яшкін дадаў і перадаў трубку Машкіну. Машкін, заклімаўшы нас, вярнуў яе Грышкіну.

— Цябе як завуць? Кузьма? Ну, садзіся мне на шыю.

— Навошта вы? — запратастала жонка. — Ён сам ходзіць.

— Ды што там, — адмахнуўся Грышкін. — Мне ж не цяжка.

І Кузьма паехаў у вагон на шыў Яшкіна.

У поездзе да нашага дзіцяці падключыўся Машкін.

— Ну, жэўжык, хочаш цукерку? — спытаў ён.

— Не хачу! — матнуў галавой Кузьма і пачырванеў.

— Гэй, як вымуштравалі, — незадаволена заўважыў Грышкін.

— Гэта ты дарэмна, жэўжык, — сказаў Машкін. — Дарэмна адмаўляешся. Ты дзейнічай так: даюць бяры, а б'юць — бяжы.

— Кхым-кхым... Вось што, Кузьма, — строгім голасам сказаў я. — Наконт другой часткі... Гэта, ведаеш, дзядзя жартуе. Калі б'юць — трэба не бегчы, а даваць здачы.

— А сам ты вельмі даеш? — спытаў Грышкін.

— Ды глупства гэта, — сказаў Машкін. — Матэры... Асабіста я, напрыклад, бегаў. Збягу — і ўсё. Ну, праўда, бегаў я здрава. Мяне ніколі дагнаць не маглі.

— Вы! Звяры! — не вытрымаў Яшкін. — Дазвольце дзіцёнку цукерку ўзяць!

— Ладна, Кузьма, вазьмі, — дазволіў я.

Кузьма ўзяў.

— А што трэба сказаць? — суровым голасам спытала жонка.

— Дзядзя, дай яшчэ! — паказаў Яшкін.

— Яшкін! — засіпеў я. — Ты чаму вучыш?..

— Ды кінце вы, далібог! — абурывіўся Грышкін. — Дзіцёнак — ён дзіцёнак і ёсць...

Мы выйшлі на станцыю, і Кузьма адразу ўбачыў курэй. Куры перухама ляжалі ў пыле пад плотам.

— Яны памерлі? — спытаў Кузьма.

— Спяць, — адказаў Машкін.

— Не, памерлі, — не згадзіўся Кузьма.

— А ты вазьмі палку ды штурхні іх — адразу ажывуць, — парайў Грышкін.

— Кузьма, назад! — закрычала жонка. — Кінь гэтую брыду!

пра цябе і пра такіх, як ты. Кожны чалавек навінен...

— Няхай нарыхтоўвае, не замінай! — перапыхіў мяне Грышкін.

— Ламай, хлопец, іх тут да д'ябла. За ўвесь свой век не пераламася.

Тым часам Машкін і Люсь, разаслаўшы на зямлі цырату, «накрылі стол».

— Так многа цыбулі! — здзівіўся Кузьма.

— Нічога — адужаем, — запэўніў яго Машкін. — Пад гарэлачку яна пойдзе яшчэ як!

— Усё роўна — да д'ябла, — сказаў Кузьма.

Жонка збялела.

— Кузьма! — ускочыў я. — Зараз жа стань у куток!

Яшкін, як стаў, так і пакаціўся па траве.

— А кутка... — задыхаўся ён, — кутка... кутка тут і няма!..

— Няма кутка, — хмура паведаміў Кузьма.

— Добра! — сказаў я. — У такім выпадку стань пад кусцік.

Кузьма ўстаў.

— Пад кусцік! — сказаў Яшкін і зноў закалаціўся ад рогату. — Пад кусцікам паложана сядзець... А не стаяць... Ты садзіся, стары, садзіся.

Кузьма сеў.

— Таварышы! — не вытрымала жонка. — Нельга ж так...

— Ну-ну-ну! — сказаў Машкін, разліваючы па кубках гарэлку. — Вы таксама ведайце меру. Зусім змардавалі чалавэка. Бацькі!... Давайце лепей вып'ем.

Выпілі. Закусілі цыбуляй і радыскай. Цыбулі, сапраўды, было да д'ябла. Машкін пачаў наліваць па другому кубку.

— Ой, мне не трэба! — прыкрыла кубак жонка.

— Я таксама... ўстрымаюся. — буркнуў я і скасавурыўся на Кузьму.

— Гэт-та як жа так? — спытаў Машкін. — Гэт-та што ж такое? А

заў ён і павярнуўся да Кузьмы. — А ты што ж сдзіш — сумуеш? Што ты — не мужык? Ну-ка, дай за тату з мамай — вырчай іх!

— Я не п'ю яшчэ, — адказаў Кузьма.

— Нічога, навучышся, — сказаў Грышкін. — Гэт, справа такая. — Ён раптам ажывіўся. — Вось у мяне пляменнік — крышчу большы за Кузьму, а п'е. Сядуць з бацькам, жажнуць паўлітра — і песняк!

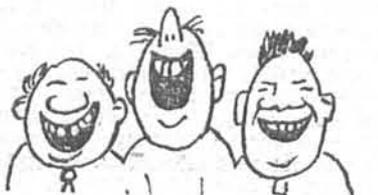
— Ранняя прафесіяналізацыя? — жыва адгукнуўся Яшкін. — Бывае. У мяне, у суседзях — дзядзючынка. Уяўляеце — дзядзючынка...

І палілася мілая інтэлігенцкая гаворка.

Вярталіся мы вечарам, у перапоўненай электрыцы. Кузьма спаў на каленях у маці.

— Ну, вась і ўся праблема бацькоў і дзяцей. — па ментарску сказаў Машкін. — А то, разумееш, дзіцёнка ім пакінуць няма з кім... Эх, вы, эгаісты! Ды для яго гэты дзень ведаеце які! Ён яго, можа, на ўсё жыццё запамятае...

Пераклад з рускай.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнага сапраўдара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выўленчага мастацтва архітэктары і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.